

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״ן

ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש

לע״ן מרים שיינדל בת יבלחט״א אפרים שמעון סינאוויץ

מסורת הש"ס
עם הוספות

לעזריאל: דווקא. שהלוקה
ות' הלל: דיו באותו הנס.
היצעל לפוסק תחלה* ועל ד
בית דנסיני. ופעמים שהייתי
עושית * שהייתה דיו
כרלו למצי' מוכה
בשלמא הדלקה עושה
אמרת הנחה עושה
ומדלקה מוכה ומגבי
מזיבקי ליה ועוד מוקד
במצותיו וצונו להדליק
הדלקה עושה מצוה
הדלקה עושה מצוה
הדלקה עושה מצוה

עששית * שהיתה דולקת והולכת כל היום
כולו למוצי'ש מכבה ומדליקה אי אמרת
בשלמא הדלקה עושה מצוה שפיר אלא אי
אמרת הנחה עושה מצוה האי מכבה
ומדליקה מכבה ומגבירה ומניחה^ה ומדליקה
מזיכיע ליה ועוד דקא מברכינן אשר קדשנו
במצותיו וצונו להדליק נר של חנוכה כ"ש"מ
הדלקה עושה מצוה ש"מ והשתא דאמרינן
הדלקה עושה מצוה^ה הדלקה דאש שומה
וקמן לא עשה ולא כלום^ה אישה ודאי מדליקה
רא"ר יהושע בן לוי נשים חייבות בגר חנוכה

^ט שאף הן היו באותו הנס: אמר רב ששת
 "אכסנאי חייב בנר חנוכה א"ר זורא ימריש
 כי הרינא כי רב משתתפוגא בפרימי בחד
 אושפיזא בתר דנסיבי איתנא אמנא 'השתא
 דאי לא צריכנא דקא מודליקי עלי בגו ביתאי:
 א"ר יהושע בן לוי "כל השמנים כולן יפין לגר
 ושמן זית מן המוכחר אמר אביי מריש הוה
 מהדר מן אמשהא דשומשיא אמר האי מושך^ט
 נהוריה טפי כיון דשמוע לה להא דרבי יהושע
 בן לוי מהדר אמשהא דזיתא אמר האי צלי
 נהוריה טפי ואריב"ל "כל השמנים יפין לדיו
 ושמן זית מן המוכחר איבעיא להו "לגבל או
 לעשן ת"ש דתני רב שמואל בר זוטרא כל
 השמנים יפין לדיו ושמן זית מן המוכחר בין
 לגבל בין לעשן רב שמואל בר זוטרא^ט מתני
 הכי כל העשנים יפין לדיו ושמן זית מן
 המוכחר אמר רב הונא כל השמנים יפין לדיו
 ושרף קטף יפה מכולם: א"ר חייא בר אשי
 אמר רב המדליק נר של חנוכה צריך לבדק
 ורב ירמיה אמר הרואה נר של חנוכה צריך
 לבדק אמר רב יהודה^ט יום ראשון הרואה
 מברך ב' ומדליק מברך ג' מכאן ואילך מדליק
 מברך שתים ורואה מברך אחת מאי ממעט
 ממעט ומן גנימעות גם גם כל יומי איתיה
 מאי מברך מברך אשר קדשנו במצותיו
 וצונו להדליק נר של חנוכה^ט (והיכן צונו
 רב אורי אמר^ט מלא חסור נר נחמיה^ט אמר
 לך מתיב רב עמרם^ט הדמאי מערבין בו
 ומזמנין עליו ומפרישין אותו ערום ובין הש
 בעי ברכה הכא כי קאי ערום היכי מב
 קדוש וליכא אמר אביי^ט ודאי דכריהם בעי
 ברכה ודא יו"ט שני דספק דבריהם הוא ו
 לזילולי בה^ט רבא אמר רוב עמי הארץ
^ט חצר שיש לה ב' פתחים צריכה שתי נרות
 משתי רוחות אבל מרוח אחת לא צריך מ"
 דמאן אילמא חשדא דעלמא אפילו בחדא
 מתא אפי' משני רוחות נמי לא ליבעי לעולם
 דמתחלפי^ט בהאי ולא חלפי בהאי ואמרי כי היכי
 פיתחא נמי לא אדליק ומנא תימרא דחיישין
^ט בשביל ארבעה דברים אמרה תורה להנהיג
 עניים ומפני ביטול עניים ומפני החשד
 עניים שלא יראה בעל הבית שעה פנויה

יהיה שמר משל דבתי יעקב של
 חוקקו צרכו וז' אלף למי של
 הדליקו צביתו עדיין" לו חסד כספיו:
 הרוואה מברך שתיים. שעשה נסים
 וסמחתי שאין עליו לזרל להליק דהא
 זכ' דליק איהו: מאי במעשה.
 המדליק בשאר ימי חייו מן השגל
 ממעט: כ"ז יומי איתיה. שהרי כל
 שמה הדליקו מן הפך אלז זמן
 מהשיעט להסתכל זמן הביעט:
 חיבן צבוגו. לא לז' דלוריתא היה
 אלף המדריכה: אלף תבור. מן האר
 אשר יגידו ק"ו וגו': מערבין בו.
 ערובי תורות ותמוזין: משתתפין
 בו. צמזי דאי צמי מפקד לנכסיה
 רבוע עמי וזח' ימי דתקנ"ו. מאלכיה
 את העניים דמאי הלך תשוב
 ידיה: ומברבין ע"יו. המוילא:
 ומזמנין ע"יו. צרית הימנין: ומפרישין
 אות. חסד שחא ערוס כלומר דלא
 כחך לרובי עליה שפסמטו: ודחא
 מהינד קדוש. ולא יראה ק"ו ערות
 דבר אפילו דער דאזכרת השם לא
 יראה ק"ו ערות דבר: ודאי דרבריהם.
 עון נר תוסה: ספק דרבריהם.
 עון דמאי שפסמטו אינה אלף
 מספק: ובצי בירם. קדוש איהו:
 רבא אמר. ספק לדבריהם צמי
 צרכה ודמאי אפילו ספק לא הו' אלף
 חומרא שגמלא" לז' צמי הארץ
 מעשרין: הבר שיש לז' ב' פתחים.
 יש לבית ב' פתחים פתוחים לתאר
 צרי' שמי רוח נר לכל פתח' דתפ' ^ל
 טעמא מהוס חשאלא שהיה אלף
 ספר שהבית חתוק והרי הוא של
 נר אלס וילמורו האלף הוא מקיים
 מצות נר: מב' רוחות. אחד צפון
 ואחד צמורת: השאר דיעמא. צמי
 עיר אחרת העובדין מש"ס צפון: אפי'
 מרחא אחת נמי. שערין ק"ו שהבית
 חתוק ממזרח: איך השאר דבני מתא.
 שיעדים שאין חתוק: צפון שדרו.
 צמרת קצירו דכתיב לא חלה מוסע
 שעתה כליו ולא שיקפה חתוק קודם
 לק: מפני כחש' עניים. וכולהו מפסר
 לז' שעה פנייה. שאין עניים אלז
 וילמור לקרובי עמי מהר וכול כח עד
 שלף יצאו אחרי' אלז עכשיו שמיניה
 צמרת קציר השד' העניים דרזין וצפון:
 ומפני

תוספות ישנים

(א) ומצרכין היינו צריח"ן
צב' ומצרכין צי' דאילו
צרכת המוציא פשיטא
דמצרכין דאסו' ליהנות
מהעוה"ן בלא צריח"ן:

תורה אור השלם

(א) על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל: (דברים י, יא)

(ב) זכר ימות עולם בינו
שנות דוד נדד שאל
אביד ויגדד זגיד
ויאמרו לך: (דברים כז, ו)
ג) כי י' אלהיך מתהלך
בך כב מחנך לחיילך
ולתת אביד לפגד
וקח מחנך קדוש ולא
יראה בך שנות דוד
לשב מאחרד:
(דברים כז, טז)

(ד) וּבְקִצְרְכֶם אֶת קִצִּיר
אֲרָצְכֶם לֹא תִבְלֶה
פֶּאֶת שְׂדֶךְ לְקִצֹּר וּלְקַט
קִצִּירָד לֹא תִלְקַט:
[ויקרא י"ט, ט]

ליקומי דש"י

[illegible]

לְקַחֵם מִעֵץ הָאֵלֶּךְ וְכֹסֶם פִּדְיוֹתֵיכֶם כֹּסֶם אֵין מַעֲשִׂיכֶם
וְיֵשׁ מִמֶּנּוּ דְמָאִי [עֲיָרְבִיכֶם לֵא]. וּבִרְבֻּכֶיךָ עֲלִי וּמִזְבֹּחַ
יִירֶה [בִּרְכוּת מִהָ]. וּבֵין הַשְּׂמִשְׁוֹת. מַעֲשִׂיךָ אֵם הִיא
מִהַבְיָרִי קְרוֹשׁ. עֲרוֹם דָּבָר. שֶׁעַם אֶחָד מַעֲרֵב מִן
עֲרוֹם וְחוֹרֵם עַל עֲרוֹם [בֵּימָ קָדִי: יֵדִי אֵין מִבְּחֹשׁוֹ עַל
שֶׁחָאָה]. וְחוֹמֶה עֲלֵמָה הֵיא שְׂמִינְדִי כִּסְמִינְדִי כִּסְמִינְדִי עַל
לְאִפְרִשִׁי מִסְפִּיקָא שְׂאֵר מַעֲשִׂיכֶם שְׂמִינְדִי עֲלִיכֶם

וְיִצְחָק יָעִיז. אֵלֶיךָ יִשְׂרָאֵל לְאֶמְעִיךָ אֵיךְ דָּמָה
הַמֶּלֶךְ הַזֶּה לְדָמָה דְּמִי מִמְּךָ לְדָמָה דְּמִי הַמֶּלֶךְ
לֹא יֵרָאֶה בְּךָ עֲרֻמָּה דְּבַר (דְּעֵרִיס כג) שְׂמַע
רַב עֲבִי הָאָרֶץ מַעֲשִׂיךָ הֵן. הֵלֵךְ
[סוכה לה:]. וְתוֹמָרָא עֲלֵמָא הֵיא דְּאֶשְׁמֹר
[סוכה לה:].

ו' סמך הש"ס אסיפא דקרא כמ"ש חוס' כתובות
י דחלמי: ט] גומ"א בלע"ו עיין במתרגם: [י
גרסאות, בית מאיר בחי' על מסכת שבת). והנה

כט ע"א סד"ה אלו וכן כתבו בשאר דוס
עין מרדכי סימן רסו שהוסיף בלשון ר
דפו"י ליתא למלים "כדמפרש טעמא" ב
שלד

חזר ומדליק מיבעי ליה. וא"ת אמאי
ק' צהגהה סגי מין דהנחה עושה
עומדת מהדליקה חס"ו ו"ל דמירי
ולכך גרע מהדליקה חס"ו דהתם
שמליטה צמחה זיכר הדצר שהיא

מדליקה לשם תשובה. ריב"א:
שמע מינה הדיקה עושה צדוק.
 וא"כ מותר להדליק מנר
 לנר ומכל מקום אין שנהגו העולם
 להחמיר אין לשנות המנהג:
מריש הוה בדרה פור אמשחא
 דשומשי. נראה דאנר
 תוכה קאי ומשום טעמא דמסכת
 דנפיש נהריה טפי אצל לנר שבת
 פשיטא דשמן וית מזה מן המוצנח
 לפי שנמשך אחר הפחילה טפי
 מכולא דמוצנח ממחמץ: דכולא
 מנר דיה מדליקין:

בל השרפים ימים לדיו. פירס
בקותרס שרף גומא ואין
גראה לר"ת דהא דיו אין זה גומא
כדאמרין בפ"ב דגיתין (דף יט. וס)
וכל כותבין דיו בסס ובסקר
ובקומס ומפרס צמרמ קומס גומא
ודיו נמי אין זה מי עפלים שרגילין

להיות בהן גומא דהא צברייתא קתני

והיה כחצו צמי סריה ועפנח דהיינו
דקחני במחיתין ועוד דכשר משמע
דדיעבד ודדיו היא עיקר הכתיבה

ועוד דצפרק כל היר (מה דף כ ט)
 ואחמיון פלי קרטרט דרדיוחא זבין
 הייטו דיו שלנו שהא קשה ולא
 עפליס ואין דרך להניח גומא לתוך
 דיו שלנו אלא שרף [דהכא] היינו
 לתלומדות של אילן כמו שאנו עושין דיו
 שלנו וכן יש צנדה צפ"ק (י"ג) גפ
 בתלומדו וזו שרפה מניח וזן קרטרט
 מניח וכן צפ" כל שעה (פסחים לג. וס)
 ירק מר י' ל' שרף ופניו מכספין
 דע"כ ההוא שרף היינו לתלומדות וזן
 קר היה פוסל"ג ר"ח סוף שאין קרטרט
 בדיו שלנו דשאר לא מקרי"ת דרפ"י
 ואמרי" צפ" הדינה (לקמן ק:.) כתבו
 שלא בדיו היר אלו יגמנו וקומרי"ת
 קומקון רבה (מנחות דף לה^ב) צפ"ת:
 סדר

שאל אבד ויגד זקנד ויאמרו
שתתפין בו ^(א) ומברכין עליו
שות ואי אמרת כל מדרבנן
והא בעינן ^(ב) והיה מחנך
דכה ספק דדבריהם לא בעי
י ברכה התם כי היכי דלא
ועשרין הן: אמר רב הונא
אמר ^(ג) רבא ילא אמרן אלא
אלימא משום השדא חשדא
ת נמי ליבעי אי חשדא דבני
שום חשדא דבני מתא חיימנן
יבהאי פיתחא לא אדליק בהך
ישד ^(ד) דתניא אמר רבי שמעון
פיאה בסוף שדרו מפני גזל
שום ^(ה) כל תכלה מפני גזל
מר לקרובו עני הרי זו פלו
ומפני

להטיף ממנו דם ברית בחול כיון שהוא ספק מדבר
ו' שיש לה ב' פתחים בב' רוחות צריך ב' גרות דחייש

חוזר ומדליקה (וכ"ה בחוס') והרשב"א גורס וזמן
שגורסים (וכ"ה בכח"), ועי' מהרש"א בחדו'
יפין, עייש בליקוט מפרשים. ובדפוס' לעיל ה'א'
רביב"א: וממרא דכל העשרים ליתא: [א] **בא**
ליקון: [ס] בשאלותיו ש"כ ו [א] **רב נחמן** בר
תנחום דכתי' ולא יראה כך ערות דבר עשר פרש'
הוא סימן גורס סיב: [ק] חסיד' ומחיד'
ב' מהרש"א תוס' ועי' חת' פוסק' רית שוין

77 א ב מ"י פ"ד מהל'
 חנוכה הל' ט סגנו עשין
 ה טוש"ע ח"א ס' חרעה
 סעיף א:
 78 ג ד מ"י שס ופרק ג
 ה"ד טוש"ע שס סעיף
 :ג

זָה הַזֹּמַמִּי פ"ד ע"ה
 יא כמנ סס טושי"ע
 א"ח סימן רכט עקיף א
 וסימן רכט עקיף א
 ז' ח מ"י פ"ה מהל' שנת
 ה' יא כמנ לאון א
 טושי"ע א"ח סי' רכט עקיף
 ו וסימן רכט עקיף א
 ז"ו ח מ"י פ"ה מהל' שנת
 תפילין הלכ' ד' סג
 עשן כה טושי"ע א"ח סי' לז
 עקיף א
 ז"ה י מ"י פ"ג מהל'
 תנכס ה' ד סג
 עשן א טושי"ע א"ח סי'
 תרעו עשן א ב ג
 ז"ט ב מ"י פ"ה מהל'
 תרעו ז' ג סג עשן
 ס:

ב ד' מ"י פ"ג מהלכות
 חנוכה ה' ה' וע"ס
 צ"מ:
בא ב' מ"י פ"ד מהל'
 חנוכה ה' י' סג ע"ק
 ה' ע"ס פ"ה ס' חרע"א
 סע"ף ח:
בב = מ"י פ"ב מהל'
 מחנות עניי' הלכה
 י':

גליון הש"ס
גמ' איבערא
לנב"ל. פ"י לעיל דף יט
ע"א תוד"ה אלל דיו:

רבינו חננאל

ובעיר (להדליק) [שדילק]
 מי שה' חייב ובר מצות
 והנשים מדליקות.
 עשיות שהיתה דולקת
 כל היום כולו לערב
 מככה ומדליקה.
 ואכסנאי חייב בנר
 חנוכה ואי משתתף בהדי

אושפיד או אם היה נסיב
תו לא צריך. כל השמנים
יפץ לנו ושמן זית יפה
מכולם המדליק ביום
ראשון מבורך להדליק
ושעשה נסים וזמן. מיכן
תוכלו לראות ויחזקו נאמנה

זמן. היכן צונו דמברכין

אשר קדשנו במצותיו
וצונו להדליק רב נחמן בר

יצחק אהרן אבי
 ברך ב' [ובן] אהרן אבי
 לא תסור [מן] תרבו אשר
 יצידו [לך] חזו אלהים
 יתנו לך חסדים.
 ויפשיטו
 מדרבנן בעי כריתו חסדי
 הוסיף מעשרין
 ומסכתאין ב' ומסכתין
 ומוסרין עליו ומסרין
 חזו עורב [מן] תפשוש
 ואחיה דכל מעשה
 מדרבנן בעי כריתו חסדי
 חזו עורב לא תענין
 היה מתקן קדוש ולא
 הוסיף מעשרין
 ויפשיטו חסדי אביה דהו
 מדרבנן בעי כריתו חסדי
 ומסכתאין ב' ומסכתין
 ומוסרין עליו ומסרין
 חזו עורב לא תענין
 היה מתקן קדוש ולא
 הוסיף מעשרין
 ויפשיטו חסדי אביה דהו
 מדרבנן בעי כריתו חסדי
 ומסכתאין ב' ומסכתין
 ומוסרין עליו ומסרין

הם כד מהיל ליה בחול לא
נן לחשדא ומנלן דחיישינן
דחגי

יהיה ומדליקה ומניחה:
מריש: [ג] בחשק שלמה
בר זוטרי ועיני דקדוקי
אמ"ה שנעשה נסים וכו'
יצחק: [גליק]: [ו] ולפי
[גליק]: [ו] צ"ל אמר
משום חשדא" וצ"ל אחר
כותבין ס"ת אלא כדון

לפני מעלה ושובך על אחוריו: הסיבת
שמה לאחוריו שפיו כובע הסותם
ומה וקשיא לי אמאי לא קמריה להאי
שעל פי הקנה מאיליו כשהוא מטה
צעימי דהאסיצית ימין קאי מדקמריה
(ע) לאו דרבייהו דנשי למחוגא: בן
ד נשען על צרכי צדו: בי אחתין
הסך תורה לרבות תלמודי כחמים
בב"ב ביות צדא. לא גרסין בחדרונה:
שאף

[illegible]

השאלה האחרונה היא: האם יש להבחין בין שני סוגי התאבדות? האם יש להבחין בין התאבדות של אדם שחש חוסר תקווה, לבין התאבדות של אדם שחש חוסר אחריות? האם יש להבחין בין התאבדות של אדם שחש חוסר אחריות, לבין התאבדות של אדם שחש חוסר אחריות?

זה א ב מ"י פ"ז מהל'
מנה הלכה ט פתג עשין
מ"א וטור אר"ס סימן
תפ"צ:
ז ג ד מ"י וסמ"ס
טו"ע אר"ס פ"י פתג
טע"ח:
ז ה טס טע"ח טו:
ז ה ו מ"י טס הלכה ג'
טו"ע טס טע"ח טו:

רבינו הנגל

כאשר שאף הן היו
באותו הגם. וארבעה
בסות הללו צריך שיהא
בהן כדי מציאת כוס יפה.
וקיימא לן דכוס יפה הוא
כוס של בריכה והוא
רביעית: שתאן חי אמר
רביא יד י"א יד חירות
לא יצא. שתאן בבבא אהת
אמר רביא יד י"א יד
ארבעה כוסות לא יצא.
השקה מוחן בניו ובני ביתו
יצא והוא דשחה ורביא
דכסא. מתיבין ארבעה
כוסות הללו צריך שיהא
בהן כדי רביעית אחד חי
ואחד מוזה אחר חרש
ואחד יושן. ופרקי' כוס
יפה הוא רביעית תרדו
חיה שיעורא. ר' יהודה
אומר צריך שיהא בהן
מראה י"ל כדרכי אל תרא
יין כי יתאדם: ת"ר
ארבעה כוסות הללו
צריך שיהא בהן כדי
רביעית^א אחד אנשים
ואחד נשים ואחד
תינוקות. ר' יהודה היה

שאף הן היו באותו הגם. וא"ל לאו הא"י טעמא לא היו חיות משום
דנשים פטורות ממנוט עשה שהזמן גרמא^א אף ע"ג דלרבעה
כוסות דרבנן כעין דלורייתא מיקון^ב: **ה"ל** באותו הגם. פ"י רש"ס
שעל ידם נגאלו וכן נגמילה ע"י אסתר ונחמיה ע"י יהודית וקשה
דלף משמע שאין עיקר ועוד
דבריו שלנ"י גרים שאף הן היו צלותו
ספק משמע צלותה ספקה דלהשמיד
להרוג ולגדל והא דלמרינ^ב דפטורות
מכוסה אע"ג דלף הן היו צלותו הנס
כי כסותה הושת^ב התם צעשה
דלורייתא אכל דלרבעה כוסות דרבנן
מיקון גס לנשים כיון שהיו צלותו
הנס^א: **שתאן** חי יצא. משמע
לכמתלה צעי מציאה וכן צפי שלשה
שאלו (ברכות ד' י:): אמרינן הכל
מודים ביום של צרכה שאין מצרינן
עליו עד שיתן לחובו מים וקשה דצפ'
שלשה שאלו (ספ"ה). אמר ר' דרסי
נאמרנו ביום של צרכה ופרין חי ורש"י
פ"י ספ"ה דהא דקאמרין דלרין חי
היינו שיתנונו חי ביום צרכה המון
לאפוקי של ימוגנו ביום זה וישפין
ביום אחר ויצדק ור"מ פ"י דמי דהתם
היינו מוזה ולא מוזה דלמרא צנן סורר
(פסחים ד' ט:). א"ט נעשה כן סורר
עד שישפין יין חי ומוקין לה צמיוץ ולא
מוזה והא דמשמע דהמוליץ יין (שם)
(טו:). שמוגנו כדלוי דקאמרין כדי
שימוגנו ועמוד על רביעית היינו
צברת הארץ דלמרא צפרק שלשה
שאלו (ברכות ד' ט:). ומוסיף צברת

הארץ ואומר ר"מ דמוסיף מים ולא כפרס"י דמוסיף יין וכן מפרש
עצמו^ב וצ"י נרצ"ל מפרשי דמי קאי אכוס שיהא שלם ולא שצור
דלמרינ^ב צפ' צברת דמכות (ד' טו:). ריסק חשע ממים וא"י חי והיינו
שלם דלפניו מה נמי משיב צדיה דלמרינן צפרק גיד הנשה (חולין
ד' ק:). גבי כפור טמאה בין צמיה בין צמיתתה בכל שהו ולמרינן נמי
(ב"ק ד' ה:). שצרינן ו' היא מתתקן ואחי שפיר דכולהו עשרה דברים
אכוס קיימי ונראה דדוקא צינות שלשה שהיו חזקים לרין מוזה אכל
בשלו לא^א: **בבת** אחת. נראה כפירוש רש"ס ששתאן רצופין ולא
כפירס"י שצריה לרבעתן לתוך כוס אחד דשתאן משמע הרבה כוסות:
ידי יין יצא. פ"י יד שמחת י"ט דס"ד הואיל ומיקון ד' כוסות לא
נסיק מידי שמחת י"ט אלא אס כן יא"י יד ארבעה כוסות:
אחד חדש ואחד יושן. פירש שפירש רש"ס דישן עדיף הוא עיקר
דלמרינן (מגילה ד' טו:). ולאצו שלם כחמ וגו' יין ישן שרוא
וקנים נוחה הימנו ואמרינן (ביצה ד' ט:). כל מילי עתיקא מעלו והא
דנקט שאינו פשוט קודם פירשו^א לעיל בצ"ל לולין (ד' סה:). גבי אחד
עלם כו'. **רובא** דכסא. היינו כמלא לוגימי דכפרי לעיל^ב ומיהו
לכמתלה לרין לשמות רביעית: **ואת** אמרת כדי מציאת כוס יפה.
א"י ספרים דגרסי מאי כדי מוזה^א כוס יפה לכל אחד ואחד ולפי זה
ס"ד דמקשה דמוציא כוס יפה דקאמר שמואל בין כולם קאמר דהיינו
רובע רביעית הלוג וצרייתא קמי רביעית הלוג יין חי בין כולן רובע
רביעית לכל אחד והא דקאמר שמואל לא שדי דרביעית מוזה אלא
כלומר אחד יכול לשמותו מוזה אכל מ"מ צרייתא לא מיירי אלא צמי
דסגי רביעית לכל ד' אף קשה אף היה סצור המקשה דסגי לכולהו
מוציא כוס יפה והא איכא צמי ארבעה כוסות כוס של צרכה שהוא
כוס יפה ורש"ס נמי הקשה הלא צרייתא סתמא קמי לך נראה
כספרים דגרסי א"י וא"י חד שיעורא הוא דכדי מוזה כוס יפה זהו
רובע רביעית הלוג יין חי לכל אחד כדי שיהא רביעית עם המוזה
וה"נ מיירי צרייתא דמכר רביעית עם המוזה ומתחילה היה סצור
דמכרינן יין חי הרביעית הלוג לכל אחד ואחד ומוזה אשתיה קאי ולא
ארביעית דצרייתא אכל לנמר דשני קאי שפיר ארביעית והן סוגיא
כרז נחמן וכרזא דריש המוליץ (שם ד' טו:). דסצרי כוס של צרכה
לרין שיהא צ' רובע רביעית הלוג יין חי כדי שימוגנו ועמוד על
רביעית הלוג ושיעור הולאת יין חתן התם דהיו כמציאת הכוס יפה
דהיינו רובע רביעית וע"י מוזה יעמוד על רביעית כשיעור כל
המשקין דקמי סופא ושאר כל המשקין דרביעית דלפי פריך עלה
התם^א חדל דתמן וצמוג שני חלקי מים ועוד מים צד ומתערבין ונראה
לפרש דלאצו לרין רביעית שלמה להולאת שבה וכן משמע התם
צהיהא שמעתא דקאמר א"י עד כאן לא קאמר רבי נתן הכא דכתיב
דכוס של צרכה צמי רביעית יין צמי חי מוזה אכל מים צד לא מתערבים:
א"ל יין חי כי יתאדם. הכא מיימי הא"י קרא למציאת יין אדום להמכור פירות (ביצה א' פ:). רש"ס התם דמיימי לה לגריעתא^א ושם מפורש:
מוח

שאף הן היו באותו הגם. כדלמרינן (סוטה ד' יא:). צברת נשים
לדקיות שצלותו הדור נגאלו וכן גבי מקרא מגילה נמי אמרינן הכי
דמשום דע"י אסתר נגאלו וכן גבי נר מוכה צמכתה שבת (דף טז. ב:)
[כדי מציאת כוס יפה. שיעורו וצמיתו רביעית כדי שימוגנו ועמוד על
רביעית לוג דמכרם דלא דרי על חד
תלת מיל לאו חמרא הוא וקא' סלקא
דעמן דצין כולם קאמר שמואל לליהוי
רובע רביעית יין: שתאן חי. שלם
מוזה צמי: בבבא אחת. עירה ארבעתן
למוך כוס אחד: ידי יין יצא. ששמה ד'
כוסות: ידי חירות א"י יצא. כלומר
אין זו מזה שלמה: כדי רביעית.
צין כולן קשיא לשמואל דלמרא רובע
רביעית דהיינו כוס יפה: ה"ג מאי
כוס יפה דקאמר שמואל לכל חד וחד
דהו לאו כולו רביעית: א"ל תרא יין
כי יתאדם. אלאמא יין מראה צמי:
קליות

רש"ס

שאף הן היו באותו הגם. דלמרא צמי:
סוטה (ד' יא:). צברת נשים לדקיות
שצו צלותו הדור נגאלו וכן גבי
מקרא מגילה אמר הכי משום דעל
ידי אסתר הוה וכן גבי מוכה צמכתה
שבת (ד' טז. ב:). לשון מורינו הלוי^א: אמר
ר"י אמר שמואל ד' כוסות הללו צריך
שיהא בהן. כל אחד כדי שיהא צנן
מוציא כוס יפה של צרכה שיעורו
רובע רביעית לוג כדי שימוגנו ועמוד
על רביעית לוג דכל חמרא דלא דרי
על חד תלת מיל לאו חמרא הוא הכי

מפרשין לה צמי: שבת דהמוליץ יין (ד' טו:). והשחא קס"ד דמוציא
כוס יפה ורובע רביעית לאו חד שיעורא הוא. כוס יפה כוס של צמי:
משום דעשרה דברים נאמרו ביום של צרכה כו' דלפי צמי: ברכות
(ד' טז. ב:). שתאן חי. שלם מוזה צמי: וכוונן שיש צ' רביעית לוג
דצצרי מרביעית לאו כלום הוא דכי היכי דמוזה צמי: רביעית צין
הכל ה"ג חי צמי: רביעית: בבבא אחת. עירה ארבעתן בתוך כוס
אחד כך פירש רבינו שלמה ולא נהירא דלפי שומה הרבה בכלי אחד
לא חשיב אלא כוס אחד דהא רביעית א"י אלא למעוטי פחות
מרביעית אכל טפי מרביעית ביום אחד חשבו כוס אחד^א וי"ל דה"ל
פירוש צמי אמת שלם על סדר משנתנו אלא שחאן רעופין: השקה
מוח. מכל כוס וכוס שלם שחא כולו דמפרש לקמן: ידי יין יצא.
ששמה ארבעה כוסות: ידי חירות א"י יצא. כלומר אין זו מזה שלמה
שאין חשיבות אלא צין מוזה. והי מילי צינות שלהן דלדור על חד תלת
מיל אכל ימות שלם לא צמי מוזה: ידי יין יצא. משום שמחת י"ט
כדמכר לקמן (ד' קט:). ושמחת בתוך צמי: משנתנו צין: א"ל יד
ארבעה כוסות א"י יצא. וכולן חשבוין כוס ראשון ולא יומר ורין להביא
עוד שלשה כוסות על הסדר: צריך שיהא בהן כדי רביעית. כלומר
בכל אחד ואחד כדי רביעית לוג: אחד חי. לרין רביעית דצרי
מרביעית לא חשיבא שחיה דכנפקא לן מכל משקה אשר ישמה (ויקרא
א:). ואחד מוזה. שיהא צ' רובע רביעית יין ושלם רבעין מים דהיינו
צין כולו רביעית: שאין צ' טעם יין. כלל כן שבעה חלק
א"י נמי חדש א"י צ' טעם יין: צריך שיהא בו טעם יין. למעוטי חדש
וישן: ומראה. שיהא אדום: קתני מיהת כדי רביעית. לכל אחד ואחד
ואת אמרת כדי מוזה כוס יפה לכל אחד ואחד וס"ד דשני שיעורים
הן מדלגא קאמר שמואל כדי רביעית כלשון הצרייתא: הכי גרסין
כמו שכתוב כספרים א"י וא"י חד שיעורא כדי מציאת כוס יפה היינו
רביעית. מירוצא הוא לומר שלשון שמואל ולשון הצרייתא אחד הן וכדי
מוציא כוס יפה דקאמר שמואל היינו רובע רביעית יין כדי שימוגנו
ועמוד על רביעית דלמרא דהמוליץ יין (שם ד' טו:). כך נראה שיהא
^א צמי ועיקר. ורבינו (ב' טז:). פ"י שכן מקשה הגמ' דקס"ד דשמואל קאמר
רביעית צין כולן וצרייתא קאמר לכל אחד ואחד ומיך הגמ' דשמואל
נמי קאמר לכל אחד ואחד וקשיא ל' והלא צרייתא סתמא קמי לרין
שהיה צהן ואלוה לפרושי נמי דצין כולן קאמר: א"ל תרא יין. אל
תחמוד^א להיות רגיל צ' כי יתאדם מכלל דצין נמי מראה צמי. וטעמא
נמי צמי דמוזה עליה שלם להשתכר צ' ואחד התינוקות. שגם
הם נגאלו: ובי מה תועלת יש לתינוקות. הלא פטורין מן המנוט:
קליות

צמי רביעית כו' ופרש"י דהתם לא נהירא כמו שמפורש שם^א וסבר
דכוס של צרכה צמי רביעית יין צמי חי מוזה אכל מים צד לא מתערבים:
א"ל יין חי כי יתאדם. הכא מיימי הא"י קרא למציאת יין אדום להמכור פירות (ביצה א' פ:). רש"ס התם דמיימי לה לגריעתא^א ושם מפורש:
מוח

(א) שבת כג. מגילה ד.
ערכין ג. עין חות' סוכה
לח. ד"ה מ"י. (ב) מיד כח.
(ג) עין חות' לעיל כט.
ד"ה לא יפתח (ד) ע"י
ספרי אר"ס פ"י טעם א"א
ספרי שמיטת דברי
רש"י. (ה) קידושין כט.
(ו) עין חות' ברכות כ:
ד"ה בתפלה. (ז) מגילה
פרק ב ה"ה. (ח) סוכה דף
כה. (ט) ויקרא כג. מה.
(י) וישן מוספות מגילה ד.
ד"ה ספ"ה. (כ) ד"ה חי
ע"י ע"י. (ל) ע"י ע"י.
(מ) וישן מוספות ברכות
כ: ד"ה מוריס וכו'.
(נ) ק"י ד"ה א"א. שבת
ע"י. ע"י ד"ה ועוד
מ"ס.

הגהות הב"ח

(א) רש"ס ד"ה ה"ג
וכי ורבי שלמה פ"י
שכן מקשה וכו' קאמר
רובע רביעית כן כולן:

תורה אור השלם

(א) אל תרא יין כי
יתאדם פ"י וי"ל בפסוק
עניו ויתקדש פ"י שריש:
(בשל כג. לא)

ליקוטי רש"י

ארבעה כוסות הללו.
שמיטת חמשים לרין שיהא
צין כולן רביעית לוג יין חי
דהיינו כולם ומוזה כדי
שימוגנו ועמוד כל רובע
רביעית שש כדי רביעית
וכונן דרי על חד תלת
מיל דמפרש התם [ויד
לח]. א"ל תרא יין. אל
תמן צ' ע"י נשלי כג.
לא.

הגהות ואיצטיות

(א) [בר"י] והרא"ש ליתא
חיבות רב אפר
(גליון). בר"י גרס אמר
רביא: [ב' י"ד] רש"ס
(הל' חמין ומצה פ"ז
ה"ט) ועוד דאשונים
גורסים ידי חירות יצא
ידי ארבע כוסות לא יצא:
[ג] בבבא. נוסף בדי
מוציא כוס לא יצא:
ובתוס': [ד] שם איתא
שאף הן היו באותו
הגם. ורש"י פ"י שם
דע"י אשה נעשה התם,
ועין חות' כאן ד"ה היו:
[ה] יש גרסא לשון רב
הוא (נמוק)
שובנין: [ו] בבבא טעם
זו בעיני: [ז] בבבא
לדחות:
[ח] פירשנו לעיל בצ"ל
(בארות המים): [ט] שייך
קודם ד"ה אחד: יין אולי
הכוונה למש"כ שם
הרשב"ם שמשכר יתור
דמא"י עיי"ש ודבריו
הג"י פ"י רש"ס א:
[ק] כני זו הוא בנמי
בתי:

ו"ל [דמיירי] צעיר שחרצו חומותיה ושוב אסור לטלטל זה ואסור להם ע"פ הדין לקרות כמו צפרזים דשמא יעצירנו ושוב הוה אמינא נגזור אטו קריאה.

א"כ מוכח המקשן שפיר דס"ל לר' יהושע בן לוי קדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבא דאל"כ תקשה אאידיך דר' יהושע בן לוי דקאמר פורים שחל להיות בשבת - והנו ט"ו דמוקפין קורין בו - שואלין ודורשין דהא כיון דמוכח דהאי איירי במוקף שחרצו

חומותיה כנ"ל ושוב חיוצ קריאתה צ"ד כיון שנעשה פרוז והיכי קאמר שואלין ודורשין. אלא ודאי דס"ל כרבי אליעזר צ"ר יוסי דקאמר קדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבא ואף שחרצו חומותיה דינס לקרות צט"ו ושפיר קאמר ט"ו שחל להיות בשבת שואלין ודורשין צעיר מוקף שחרצו חומותיה אף דקדושה ראשונה קידשה לעתיד לבא יש לחוש שמא יעצירנו לא גזרו דרשה אטו קריאה ופריך שפיר מר' אליעזר צ"ר יוסי יסב אין לא ישב לא ודו"ק.

ע"כ מהג"ר ארי' ליבוש

דף ד' ע"א

אמר רבי יהושע בן לוי נשים חייבת במקרא מגילה שאף הן היו באותו הנס וכו' עכ"ל.

יהיו חמים לפי מה שמלאמי צספר ישן נושן כחוצ על קלף [בהל' חנוכה^[פ] וז"ל: נשים חייבין בשלשה דברים א'רצע כוסות, מ'קרא מגילה, ג'ר חנוכה. וסימנך ואמרה האשה אמ"ן וכו'. מפי ר"ט שאמר מפי ר"ת וכו' עכ"ל^[פא]. ולפ"ז איכא למימר דרמיזי צאורייתא וצסמוך אצאר צע"ה.

ועייין במסכ' שבת (דף ד' ע"א): אמר רבי יהושע בן לוי נשים חייבות צנר חנוכה שאף הן היו צאותו הנס וכו' עכ"ל. ועייין צמסכת פסחים (דף ק"ח ע"א): אמר רבי יהושע בן לוי נשים חייבות צארצעה כוסות הללו שאף הן היו צאותו הנס וכו' עכ"ל. הנה שלשה אלו שאמר רבי יהושע בן לוי צדקו יחדיו

*

בתוספת ד"ה נשים חייבות וכו' מכאן משמע שהנשים מוציאות את אחרים ידי חובתן מדלא קאמר לשמוע מקרא מגילה והבי נמי משמע בערבין (דף ב:) דקאמר הכל כשרים לקרא את המגילה ומסיק הכל כשרים לאתווי מאי ומשני לאתווי נשים משמע להוציא אפילו אנשים. וקשה דהא בתוספתא תני בהדיא דטומטום אין מוציא לא את מינו ולא שאין מינו ואנדרוגינוס מוציא את מינו ואין מוציא את שאין מינו ופשיטא דלא עדיפא אשה מאנדרוגינוס וכן פסקו הה"ג דאשה מוציאה מינה אבל לא אנשים. וי"ל דסלקא דעתך דלא יועיל קריאתן אפילו להוציא הנשים קמ"ל וכו' עכ"ל.

לבאורה איכא למידק חוספ' שכתבו ופשיטא דלא עדיפא אשה מאנדרוגינוס וכו' עדיפא ה"ל להקשות דאי אמרינן דאשה יכולה להוציא אפי' אנשים כדפי' רש"י להדיא צמס' ערכין אמאי קחני

[פ] נוסף עפ"י לשון רבינו בספרו על הפרק שירה, בסופו ברשימות קצרות, ערך 'גפן'.

[פא] במדרש תלפיות (ענף אמן) מביא זה בשם ספר יורה חטאים (חיברו רבינו אלעזר מגרמיזא בעל הרוקח ז"ל). ונודע שלרבינו הי' כמה כתי" מהרוקח.

דגרסינן אונה בה"א לחוד, וההוא משל יהודה ואידך משל בנימין, ולפי זה הא דר' יהושע בן לוי נחא אפילו למאי דמפרש רבא ואין לי להאריך יותר בזה:

נשים חייבות במקרא מגילה. ופירש התוס'

דחייבות ומוציאות אנשים ידי חובה

מדלא אמר לשמוע מקרא מגילה, והכי נמי משמע בערכין (ב:) דקאמר הכל כשרים לקרא את המגילה לאתווי נשים משמע דמוציאות אפילו אנשים, והקשו תוס' הא בתוספתא תני בהדיא דטומטום אינו מוציא לא את מינו ולא את שאינו מינו ואנדרוגינוס מוציא את מינו ולא שאינו מינו, ופשיטא דלא עדיפא אשה מאנדרוגינוס, וכן פסק הלכות גדולות דאשה מוציאה מינה ולא אנשים, ומסיק התוספות דסלקא דעתך אמינא דלא יועיל קריאתן אפילו להוציא הנשים קמשמע לן דהכל חייבים בשמיעה נשים עבדים וקטנים.

מכל מקום קשה לי דהא גופיה טעמא

בעי מאי טעמא אינה מוציאה אנשים, דהא כיון דאף הם היו באותו הנס דמו לגמרי לאנשים וכדאמר בפרק ב' דשבת (כג.) אשה ודאי מדליקה הואיל וחייבת כנר חנוכה מהאי טעמא שאף הם היו באותו הנס, וגם מה שמחלקים בין חיוב שמיעה לחיוב קריאה גבי נשים לא נתברר חילוק זה^[נז], ובאמת דברי בה"ג אינו נראה להרבה מפרשים וסברי שהנשים מוציאות ידי חובה אפילו אנשים^[נט] וכפשטא דשמעתא דמסכת ערכין, ומיהו לפי זה הא תוספתא ודאי קשיא.

שהן כפולות, הנה מלבד שלא דקו במה שפירשו דהכא הוי שלש דבקרא ליתא אלא שנים בלבד שהן לוד ואונו, והוה להו למימר בשנים לא שייך למימר שהן כפולות^[נא], וגם עיקר דבריהם ליתא, שהרי לרבא התם בערכין מצינו אפילו חמש כפולות כמו שאכתוב בסמוך, ולמאי דפי' ר' יהושע בן לוי דשמעתין לא סבירא ליה כרבא דהתם, דהכי תנן התם ערכין (שס) ואלו הן בתי ערי חומה ג' חצרות של שני בתים מוקפות חומה מימות יהושע בן נון, כגון קצרה הישנה של צפורי וחקרה של גוש חלב וירפת הישנה^[נב] וגמלא וגדוד וחדיד ואונה וירושלים וכן כיוצא בהן, ובגמ' תני גמלא בגליל וגדוד בעבר הירדן וחדיד ואונה וירושלים ביהודה, ואמר מאי קאמר, אמר אביי הכי קאמר עד גמלא בגליל עד גדוד בעבר הירדן וחדיד ואונה וירושלים ביהודה, רבא אמר הכי קאמר גמלא בגליל לאפוקי גמלא דשאר ארצות דלא, וגדוד בעבר הירדן לאפוקי גדוד דשאר ארצות דלא, אינך דלא איכא דכוותיהו לא מיצטרין ליה, והא לדברי רבא צריך לומר גם כן גבי גדוד ואונה דהיינו אונה וירושלים ביהודה דתני בברייתא היינו נמי לאפוקי אונה ואינך דשאר ארצות, אלמא אונו דרבי יהושע בן לוי דמיירי משל שאר ארצות דהיינו משל בנימין לאו מוקפת חומה מימות יהושע בן נון היא, ועל כרחך ר' יהושע בן לוי מפרש להאי ברייתא כאביי, ואם כן טובא קמשמע לן לאפוקי מדרבא.

עוד יש לי לומר דאונו דקרא ודר' יהושע בן לוי דגרסינן אונו בוי"ו, לחוד וההיא דערכין

[נא] עיין במלואת אבן.

[נב] במשניות בדפוס שלפנינו איתא וירפת, ועיי"ש בשנויי נוסחאות שבכתבי יד איתא וירפת.

[נח] נ"ב, יעזין (בדף י"ד). ת"ר מ"ח נביאים וכו' ומה מעבדות לחירות אמרינן שירה ממיתה לחיים לא כל שכן. ובים מצינו שהאנשים אמרו בעצמם שירה כדכתיב (שמות טו, א) אז ישיר משה ובני ישראל וגו' וגבי הנשים כתיב (שם שם, כא) ותען להם מרים ואיתא ברש"י (ע"פ שם) משה אמר שירה לאנשים הוא אומר והן עונין אחריו ומרים אמרה שירה לנשים ע"כ, הכוונה שהנשים לא אמרו רק שמעו ממרים, אם כן יש לומר דלכך גבי מגילה גם כן הדין כן ואין הנשים חייבות בקריאה רק בשמיעה. אמנם מחבר זה כתב לקמן (יד.) בד"ה מה מעבדות דלא כפירוש רש"י שם [דלא קאי אשירת הים אלא אהלל דליל ראשון דפסח]. (אמרי גורד.)

[נט] עיין רא"ש (סי' ד) וטור (סי' תרפט) וב"י שם, וע"ע מגיד משנה (פ"א ממגילה ה"ב) שכן נראה דעת הרמב"ם.

והשתא נחא האי דתוספתא דטומטום אינו מוציא אפילו את מינו, דדילמא הקורא אשה והשומע איש, וכן אנדרוגינוס אינו מוציא את שאינו מינו דהיינו איש, דדילמא אשה הוא ואין אשה שאינה מחוייבת אלא מדרבנן דקליש חיובה מוציא לאיש דאלים חיוביה מעיקר רוח הקודש, ומהשתא בעל כרחך מתניתין דלקמן (ט:) דהכל כשרים לקרות המגילה דאמרינן לאתויי נשים אתיא, דהיינו להוציא נשים דכוותיהו ולא אנשים, אלא סיפא דקתני חוץ מחרש שוטה וקטן דמשמע דקטן אפילו נשים אינו מוציא ור' יהודה דמכשיר התם בקטן ומשמע שם בגמ' דמכשיר אף באנשים הא ודאי טעמא בעי, ושם יתבאר.

ויש לעיין אי מהני האי טעמא שאף הן היו באותו הנס לחייב נמי לאנשים מדרבנן מלבד עיקר חיובן של רוח הקודש או לא, ולא דמי לנשים שאין חיובן מעיקר חיוב של רוח הקודש חייבנהו רבנן מהאי טעמא מיהת, אבל אנשים דבלאו הכי חל עליהם עיקר חיוב של רוח הקודש לא הוסיפו רבנן לחייבנהו מהאי טעמא. ונפקא מינה, אם אין כאן אלא אשה היודעת לקרות את המגילה ויש כאן איש שאין יודע לקרות המגילה ולא לענות אחריה מה שהיא אומרת כגון שהוא אלם, אם חייב מכל מקום לשמוע ממנה מקרא מגילה, דאי אמרת מלבד חיוב של רוח הקודש חל נמי עליהם מדרבנן כמו אשה, חייב לשמוע ממנה כדי

ולי נראה דודאי נשים חייבות בקריאה כאנשים מהאי טעמא שאף הן היו באותו הנס דאין טעם לחלק בין קריאה לשמיעה, ואפילו הכי אין מוציאות אנשים כדברי התוספתא, וטעמא דמילתא נראה לי, משום דודאי היינו טעמא שאף הן היו באותו הנס מן התורה לא מהני לחייב נשים וכמו שכתבו התוס', דאם לא כן גבי מצה הקישא דכל שישנו בבל תאכל חמץ ישנו בקום אכול מצה לחייב נשים למה לי תיפוק ליה משום שאף הן היו באותו הנס וכמו שאכתוב לקמן, וכיון שכן יש לומר כיון דאסתר נאמרה לכולי עלמא ברוח הקודש לקרותה כדאמרינן לקמן (ו), הא ודאי כעין של תורה נאמרה כיון דאל אחד אמרן מפי אדון כל המעשים ברוך הוא, לאנשים נאמרה חיובה ולא לנשים, אלא מדרבנן תיקנו והוסיפו לחייב נשים נמי, כמו שתיקנו והוסיפו על מה שנאמר ברוח הקודש לקרות ולא לכתוב לשמואל כדאמרינן לקמן (ו), ואפילו הכי תנן (לקמן י.) קראה על פה לא יצא והיינו מדרבנן וכמו שאכתוב שם (בד"ה קראה), והכי נמי דכוותיה, וכיון דעיקר חיוב מקרא מגילה לנשים ברוח הקודש ליתא אלא מהוספת חכמים^[ס], על כרחך אינו אלא לחומרא ולא להקל להוציא את האנשים ידי חובה, דהא מעיקר חיוב של רוח הקודש אינן מחוייבות בדבר ואי אפשר להו להוציא את אנשים המחוייבים מעיקר רוח הקודש^[אס].

[ס] בתוס' רעק"א על המשניות (אות יח) ביאר את דברי התוס' בפסחים (קח: ד"ה היו) דנשים פטורות מסוכה אף שהן היו באותו הנס, משום דבמילי דרבנן כמו ד' כוסות וחנוכה דעיקרן מדרבנן, מעיקרא כי תקנו תקנו גם לנשים שהיו באותו הנס, אבל במצוות דאורייתא לא תקנו חז"ל חיובא ביחוד לנשים, וא"כ ליתא לדברי רבינו, דאם מצד רוח הקודש לא נתחייבו נשים לא היה להם לחכמים לעשות חיוב ביחוד לנשים כמו דלא עשו בסוכה. בתפארת ירושלים ביאר את דברי התוס' ע"פ דברי הטו"ז (או"ח תקפח סק"ה) שבדבר המפורש בתורה אין ביד חז"ל לאסרו, וכוונת דברי התוס' דבסוכה שהתורה פטרה מפורש מקרא דהאזרח, אין כח ביד חכמים לחייב, משא"כ גבי מגילה דלא נפטרו בפירוש מדברי קבלה, ולפ"ז מיושבת קושיית רעק"א על רבינו.

ובשו"ע (סי' תרצה ס"ד) פסק הרמ"א שאשה חייבת במתנות לאביונים ומשלוח מנות כאיש, ובגליון רעק"א שם כתב לבאר ע"פ דברי רבינו לגבי קריאת המגילה, דמצד החיוב של דברי קבלה הן פטורות, ורק חייבות מדרבנן מצד שהן היו באותו הנס, ועפ"ז כתב הגרעק"א דאפשר לומר דהוא הדין לגבי משלוח מנות, דהא דכתיב 'איש' היינו דאי אפשר לחייבם מדברי קבלה, אלא מדרבנן מצד שהיו באותו הנס. [ובהג"ה מכן המחבר ציין לעיין בדברי רעק"א במשניות הנ"ל שדחה דברי רבינו].

[סא] להלן (ה. ד"ה כגון דאמרי) כתב רבינו דקריאת לילה אינה מדברי קבלה, ולפ"ז בקריאת לילה יכולות הנשים להוציא האנשים, ועיין מקראי קודש סי' כט.

לצאת מיהא מחיוב דרבנן אע"ג שאין יוצא על ידי שמיעה זו מעיקר חיוב של רוח הקודש, ואי אמרת דאינו חל עליו חיוב דרבנן אין צריך לשמוע מינה, כיון שאי אפשר לו לצאת על ידי שמיעה זו מעיקר חיוב של רוח הקודש, ומסתבר לי דחייב לשמוע ממנה דחל עליו חיובא דדבריהם כמו לאשה [סב].

ובהכי ניהא לי האי דהכל כשרים לקרות המגילה דאתא לאתויי נשים, דלדברי תוס' שפירשו דאתא לאתויי דאשה מוציאה אשה ידי חובה דסלקא דעתך אמינא שלא יועיל קריאתה אפילו להוציא נשים, קשה לי מהיכי תיתי לומר כן, כיון דכל הנשים שוות בחיובן בין למאי דפירשו תוס' דחייבין בשמיעה ולא בקריאה בין למאי דפירשתי דחייבין מדבריהם ולא מעיקר חיובא של רוח הקודש, ולפי מה שפירשתי אתי שפיר דאתא לאתויי נשים שמוציאות אנשים מחיובא דדבריהם שיש על אנשים כמו על הנשים, וכי האי גוונא דפירשתי, וקמשמע לן דלא גזרינן דאשה לא תוציא איש דילמא אתי למיסרך להוציאם ידי חובה במקום שיש איש שיודע לקרות ולהוציא ידי חובת עיקר קריאה של רוח הקודש, קמשמע לן דלא גזרינן הא אטו הא.

עוד אני אומר למאי דכתבו תוס' לקמן בפרק ב' (יט: ד"ה ורבי יהודה) דהא דתנן הכל

כשרים לקרות את המגילה חוץ מחרש שוטה וקטן, דמיירי בקטן שהגיע לחינוך דהוי בר חיוב מדרבנן ואפילו הכי אינו מוציא ידי חובה הגדול, אע"ג דכל עצמו של קריאת המגילה אינו אלא מדרבנן, משום דלגבי קטן הוי ליה תרי דרבנן דהא אינו חייב במצות אלא מדרבנן ומגילה דרבנן ולא אתי תרי דרבנן ומוציא לגדול שאינו אלא חד דרבנן, דמגילה אינו אלא מדרבנן דהא גדול חייב בכל המצות מן התורה. והכי נמי יש לומר דהיינו טעמא דאשה אינה מוציאה את האיש במקרא מגילה דהא נשים פטורות ממצות עשה שהזמן גרמא אפילו בשל דבריהם, כדתנן בסוכה (לה.) גבי הלל מי שהיה עבד או אשה או קטן מקרין אותו עונה אחריהם מה שהם אומרים, אע"ג דהלל אינו אלא מדרבנן אפילו הכי אשה פטורה הואיל והוי מצות עשה שהזמן גרמא, אלא דבמקרא מגילה חייבות אע"ג דהוי מצות עשה שהזמן גרמא מטעם שאף הן היו באותו הנס, והאי טעמא לא סגי אלא מדרבנן ולא מן התורה כדמוכח האי דמצה ומגילה עצמה אינם אלא מדרבנן, והוי ליה גבי נשים ב' דרבנן ולא מוציא אשה את אנשים דלא הוי אצלם רק חד דרבנן.

אלא שלפי זה לא אתי שפיר האי דהכל כשרים דאתי לאתויי נשים, ועל כרחך אינו

[סב] האחרונים דנו האם מצינו שחכמים יגזרו בדבר שהוא אסור מן התורה, מפני שאם לא יחושו לאיסור תורה, לא יחושו לגזירתם, או שמא גזרו גם בכה"ג. ויש שרצו להוכיח מדברי רבינו כאן שכתב ששייך חיוב דרבנן למי שמחוייב מן התורה, והוא הדין נמי באיסור יהיה איסור דרבנן במקום שיש איסור דאורייתא, ויש שדחו את הראיה דיש לחלק בין איסור דחמיר לאינשי איסור תורה ולא הוצרכו לאסור, לבין קום ועשה שיש בזה נפקא מינה אם לא יוכל לקיים את החיוב מן התורה יקיים לפחות את החיוב מדרבנן, ובשדי חמד (ח"א מערכת א אות שנוח ד"ה עתה) הוכיח מדברי רבינו בשו"ת שאגת אריה (סי' סד) [לענין ליבון רעפים ביום טוב] דמבואר בדבריו שהוא סובר שגם במקום איסור תורה ישנו איסור דרבנן.

ובגוף דברי רבינו, כתב הנצי"ב במרומי שדה (ד"ה ואריב"ל) להוכיח דלא כמ"ש רבינו שבמקום שיש חיוב דאורייתא אין חיוב דרבנן, מהא דארבע מינים הפסולים ליום טוב ראשון ואין מברכים עליהם וכשרים בשאר הימים, ואמאי לא נימא נהי דמן התורה אין יוצאין, מכל מקום לא גרע יום ראשון משאר ימים, אלא ודאי במקום שיש חיוב מן התורה לא תקנו חיוב דרבנן.

ולכאורה יש לחלק, דבמגילה שני החיובים הם מכח שתי סיבות נפרדות, וגם משום שהחיובים אינם מהווים סתירה זה לזה, משא"כ בלולב שמה שפסול לזה כשר לזה.

[הן אמנם מה דפשיטא ליה להנצי"ב לענין ארבעה מינים ביום ראשון, העלה בשו"ת חכם צבי (סי' ט) דמי שיש לו ביום ראשון רק אתרוג חסר יברך עליו כשאר מצוות דרבנן שמברכים עליהם, וזה עפ"ד ההג"א ושו"ת רידב"ז, ודלא כה"א במגיד משנה (פ"ח מסוכה ה"ט) ור"ן (ר"פ לולב הגזול), ועיי"ש בליקוטי הערות. וראה עוד בשיח יצחק ריש פ"ג דמכות שהוכיח מתוס' דלא כה"ח צ].

סימן נז

תשובה מאחי המחבר בענין הנ"ל

אמר רבי יצחק דברי הצומות וועקתם ומאמר אסתר קיים וגו', וכצ"ל בגמ' שם וכמ"ש בעז"ה בגליון הגמ' ובוזה בטלו דבריו. ובלא"ה גם לגי' דילן הלא (בתענית י"ח) מקשה על רבי יוחנן מהא דתנן מותרין בהספד ותענית ודחק שם בזה טובא. ולפי דבריו לר"י הלא משכח"ל בפשיטות דקרו ליה בתליסר לר' יוחנן עצמו. אלא דבאמת מיד בראותי מכתבו השני תמהתי עליו מיום נקנור. ושוב ראיתי כי בסוף מכתבו הזכיר מיום נקנור ובאמת שיש לתמוה הרבה ע"ד ר"ת ז"ל מיום נקנור. אמנם אם נאמר שלא כד' מעכ"ת נ"י נ"ל דבזמן הבית לא היו מתענין ביי"ג אדר גם לד' ר"ת ז"ל, ולכן אז וודאי שייך היו"ט דיום נקנור בזמן הבית עכ"פ. אלא דבר' הראב"ד ז"ל שהביא הר"ן ז"ל בסופ"ב דתענית מבואר כמ"ש אחי נ"י שהקשה בעצמו מיום נקנור אהא שכ' דיי"ג יש לו סמך מקרא דדברי הצומות [ובאמת מש"ס דמגילה הנ"ל צ"ע על מ"ש הר"ן שם דהך קרא פירשוהו על ד' צומות של החורבן כו' דא"כ מאי קאמר דברי הצומות כו' קיים דברי הפורים כו' וצ"ע] דא"כ איך מנו יום נקנור ליו"ט. ולמ"ש לק"מ דאז היה בזמן הבית וע"כ כמ"ש אחי נ"י [וכן מבואר להדיא ברא"ש במגילה סימן ה']. ולפי מש"כ הר"ן שם דלענין הספד קאמר אבל בתענית וודאי אינו אסור אלא אדרבה מחוייב להתענות, הנה בזה א"ש דברי אחי נ"י ע"ש בר"ן. והוכרחתי להפסיק באמצע הענין יען כי אין הפנאי מסכים אחי כעת ולא רציתי לעבור על ולא יעבור הדור"ש:

בצ"א הכהן מ"ן דפ"ק ווילנא:

בעז"ה יום הפורים שנת תרי"ר לפ"ק

בימי הפורים ברכות אלו נאמרים לדובר מישרים דורש קלים וחמורים ה"ה אהובי אחי חביבי בר פחתי וברנדי ליש ולביא הרב החריף ובקי מעלה מרגניתא טבא דילידא אימיה כוותיה תלד ואע"ג דאית ליה פירכא נכי שני הקונטרסים שלו לפ"ד סותרין זא"ז דלאחר שהעלה שהכהנים לא הלכו אז למלחמה, א"כ לפי ר"ת ז"ל דעיקר התענית דיי"ג אדר היה כשנקהלו אז לעמוד על נפשם לנוח מאויביהם וגו' והיו צריכים רחמים ותענית, א"כ הכהנים שלא היו אז באותו המלחמה לא היו צריכין להתענות כלל, ואיך כתב בקונטרסו השני שלא היו יכולין להקריב גם חטאת ואשם ביי"ג אדר, והלא אין נאכלין אלא לזכרי כהונה והן אסורין להטמא למתים ולא היו במלחמת עמלק ולא היו צריכים להתענות ביי"ג אדר כלל, אלא דלפי זה יצא דין חדש לפי ר"ת ז"ל שאין הכהנים צריכים להתענות ביי"ג אדר כלל וגם אין הכהנים שבכפרים מקדימין ליום הכניסה כשחל ביי"ג ומ"מ הוה א"ש לפ"ז דמשכח"ל יום נקנור ככהנים ויש להאריך בזה הרבה לפ"ד ועכ"פ דבריו סותרין זא"ז. שכ"ת מוה' שלמה הכהן נ"י מ"ן דפ"ק ווילנא:

באהבה רבה קבלתי את הקונטרס שלו הראשון גם השני ובמאי דמסיים אפתח. מ"ש דבסוף מכתבו השני כי ר' יוחנן בסופ"ק דמגילה אזיל לטעמיה דפסק בסופ"ב דתענית (י"ח) כו' יוסי ודלא כרשב"ג. במחכ"ת נעלם ממנו גירסת הילקוט שם, דגרסי' שם

סימן נח

קריאת המגילה כלילה וביום

ראוי לברר אם דינו כד"ת, מ"מ היאך הדין לענין חיוב משתה ושמחה ומשלוח מנות ומתנות לאביונים, אי ג"כ הוי כד"ת או דכל הנך וודאי דאינן אלא מדרבנן. וגם אם יש חילוק בין קריאת המגילה כלילה לשל יום או לא:

שאלה ראוי לברר בדין קריאת המגילה בפורים שהוא תקנת מרדכי ואסתר ונאמר ברוח הקודש לקרות ולכתוב אי דינו כד"ת או דאינה נחשבת אלא כמצוה דרבנן ונ"מ טובא לענין ספק ולשאר דברים. וגם

מבר חיובא וכיון שקטן הגיע לחינוך חייב מדרבנן, אתי דרבנן ומפיק מדרבנן. אבל בנר חנוכה נהי דקטן שהגיע לחינוך חייב מדרבנן מ"מ הא קי"ל דאין שליחות לקטן אפילו מדרבנן, וכמש"כ הנ"י ביבמות בר"פ ב"ש בשם הרמב"ן ז"ל דקטנה דקדושה אמה ואחיה אפילו לדעתה אינה מקודשת כלל, וא"צ מיאון לפי שלא מצינו שתקנו חכמים שליחות לקטן עכ"ל שם. וא"כ י"ל דגם הטור ס"ל כן^א.

והקשו התוס' (מגילה שם ד"ה ורבי יהודה) דבאיזה קטן מיירי אי בלא הגיע לחינוך מ"ט דר"י דמכשיר, ואי הגיע לחינוך מ"ט דרבנן דפסלי וכו'. ותי' דלעולם מיירי בהגיע לחינוך ואפילו הכי פסלי רבנן משום דבמגילה ליכא חיובא אפילו לגדולים אלא מדרבנן וכו', ולא אתי תרי דרבנן ומפיק חד מרבנן וכו'. ואמנם בטו"א ז"ל הקשה על סברא זו מהש"ס דפסחים (דף י"ד) ע"ש^ב ודעתו ז"ל לומר דמשו"ה קטן אינו מוציא לת"ק משום דמגילה נאמרה ברוה"ק לקרות לכו"ע והוי כמו של תורה וכו', ולא אתי דרבנן ומפיק דאורייתא^ג. ונ"ל דנ"מ טובא בין הטעמים לענין קטן שהגדיל ונעשה בן י"ג שנים ויום אחד ואך דלא ידעין אם הביא ב' שערות, ולדעת התוס' דמגילה מקריא מצוה דרבנן, שפיר יכול להוציא לגדול, דהא למילתא דרבנן סמכינן אחזקה דרבא דכל שהגיע לכלל שנים הגיע לכלל סימנים וכמו דמוציא בתפלה. אבל לדעת הטו"א דמקריא דאורייתא אפשר דאינו מוציא דהא לענין חליצה לא סמכינן אחזקה דרבא.

ואין להקשות לכאורה לפי דעת הטו"א ז"ל דהטעם דאינו מוציא לגדול משום דהוי ד"ק וד"ק כד"ת דמיא, א"כ התינוח במגילה של יום שחיובה מד"ק אבל במגילה דלילה דכ' הטו"א בעצמו (דף ד' ע"א) דחיובא אינה אלא מדרבנן דמד"ק לא מצינן חיוב רק ביום דכתיב והימים האלה נזכרים ונעשים^ג, וכן במשתה

תשובה תנן התם (במגילה דף י"ט ע"ב) הכל כשרין לקרות את המגילה חוץ מחרש שוטה וקטן ר' יהודה מכשיר בקטן. ופסקו כל הפוסקים ז"ל כת"ק דקטן אינו מוציא לגדול בקריאת המגילה ואפילו אם הגיע לחינוך. וכן נפסק להלכה בטור ובש"ע סי' תרפ"ט סעיף ב'. [ובדברי השו"ע יש לתמוה דכאן בהלכות מגילה לא הביא שום דעה החולקת על זה ואלו בסי' תרע"ה סעיף ג' כתב דיש מי שאומר דקטן שהגיע לחינוך מותר להדליק. והוא דעת בעל העיטור ז"ל בהלכות חנוכה וכתב שם וז"ל ומסתבר בשלא הגיע לחינוך אבל הגיע לחינוך איכא מנהגא ואזלינן בתר מנהגא וכדכתבין במגילה עכ"ל. וכוונתו בזה פשוט דאזיל לשיטתו דבהלכות מגילה פסק באמת הלכה כר"י דבקטן שהגיע לחינוך כשר לקרות דאתא דרבנן ומפיק דרבנן, ואשכחן דמנהגא כר"י כדאיתא בתוספתא מעשה בר"מ וכו' מכאן ואילך הנהיגו שיהא קטנים קורין אותן לרבים ע"כ. וכ"כ הר"ן בפ"ב דשבת בשם הבעל העיטור ומסיק ג"כ בשם הירושלמי דמכאן ואילך התקינו שיהו קטנים קורין אותן לרבים. ולפנינו הגי' בירושלמי בפ"ב ה"ג מכאן ואילך נהגו הרבים לקרותה בבהכ"נ. וע"ש בק"ע מה שדחק בפירושו ופי' בו שני פירושים, ובפ"מ כתב בזה פי' רחוק מאוד. ואכן במח"כ נראה דלא ראו בר"ן ז"ל ובבעה"ט דט"ס נפל בירושלמי וצ"ל כמו שהוא הגי' בבעה"ט ובר"ן. ועכ"פ דברי השו"ע צ"ע דבהלכות מגילה לא הביא את הבעה"ט כלל ולא חשש להביא דעתו כלל אף כיש אומרים. והיאך הביא לדעתו בהלכות חנוכה דהא הבעה"ט בעצמו תלי שני הדינים אהדדי. ואולי משום דס"ל דמגילה שאני דהוי ד"ק והוי כד"ת וכמו שאביא לקמן בשם הטו"א ז"ל אי"ה. ומיהו על רבינו הטור ז"ל קשה איפכא דבהל' מגילה הביא דברי בעל העיטור דפסק כר"י ואלו כהל' חנוכה לא חש להביא דעתו כלל. ואולי י"ל סברא איפכא דגבי מגילה דא"צ שליחות דהא שומע כעונה, ורק שצריך שישמע

א. עיין מג"א סי' תרפ"ט סק"ד שהעיר כן על השו"ע ובלבושי שרד שם. וראה ביאור הגר"א סי' תרע"ה סק"ד שלדעת השו"ע שם ה"ה דקטן שהגיע לחינוך מוציא אחרים במגילה. ועי' שעה"צ להמ"ב סי' תרפ"ט סק"ב. ובאליה רבה שם כתב בדעת השו"ע דקטן שהגיע לחינוך חייב רק בשמיעה ולא בקריאה, ולכן אינו מוציא אחרים. ועיי"ע בחמור משה שם.

ב. הוכיח מדברי ר"ע שם דתרי דרבנן הוי כחד דרבנן.

ג. הטו"א חולק שם על הר"ן דס"ל דבספק אזלינן לקולא, משום דהוי דרבנן. ואולם י"ל דהר"ן אזיל לשיטתו בתענית שלהי פ"ב, דמגילת אסתר אינה בכלל דברי קבלה משום שלא נאמרה על פי נביא. אולם לדעת שא"ר מגילת אסתר היא מדברי קבלה.

ג*. וכ"כ בשו"ת נובי"ק או"ח סי' מ"א בד"ה אין לומר, וכן מבואר בתוס' הרא"ש מגילה ד' א' שעיקר קריאת המגילה הוא ביום משום דבקרא כתיב והימים, ולא נזכרו לילות. וראה עוד בספר האשכול (אירבך) ח"ב הל' חנוכה סי' ט'. וכן מוכח מדברי הר"ן ריש מגילה,

ושמחה אינו חייב רק ביום. וא"כ היכי סתמה המשנה כ"כ דקטן אינו מוציא ולא חילקה בין מגילה של יום למגילה של לילה. ועוד דלפי האוקימתא בתרייתא דכולה מתני' ר"י ותרי גווני קטן וכו' טפי הו"ל לאוקמי כולה מתני' בקטן שהגיע לחינוך, אך דרישא מיירי בקריאת המגילה של יום, ובסיפא דר"י מכשיר בקטן מיירי במגילה של לילה.

אבל כל זה אינו קושיא דחדא י"ל דקריאת המגילה של לילה ליכא חינוך כלל משום דבליילה הוא ישן ואינו מוטל על אביו לחנכו וכמו דתנן בברכות (דף כ') דנשים ועבדים וקטנים פטורין מק"ש, ופרש"י אפילו קטן שהגיע לחנוך לא הטילו על אביו לחנכו בק"ש לפי שאינו מצוי תמיד אצלו כשמגיע זמן ק"ש עכ"ל. ולכאורה צריך להבין נהי דבקריאת שמע של שחרית י"ל שאינו מצוי משום דזמנה אינה רק עד שלש שעות על היום ואז עדיין הוא ישן, אבל בק"ש של ערבית מ"ט. וע"כ צ"ל דדרכו של תינוק לילך ולישן בתחלת הלילה [ומה שהקשו התוספות עליו מסוף פרק לולב הגזול קטן היודע לדבר אביו מלמדו תורה וקריאת שמע י"ל דכיון דהקורא מכאן ואילך לא הפסיד כאדם הקורא בתורה. הלכך מ"מ מחוייבים לחנכו לכה"פ אחר ג' שעות דמ"מ לא גרע מד"ת], וא"כ בקריאת המגילה של לילה נמי דמי לק"ש של לילה. וא"כ לא מצי כלל לתרץ כנ"ל [משום] דבמגילה של לילה לדברי הכל אינו יכול להוציא, דאפילו מצוה דרבנן ליכא גביה ומזה לא מיירי מתניתין כלל:

ועוד נ"ל והוא העיקר לפענ"ד דבזמן המשנה עדיין לא היה התקנה לקרות המגילה גם בלילה, דהא במגילה לא הוזכר רק ימים, ורק דבימי ריב"ל (במגילה ד, א וכו') התקינו שיהו קורין גם בלילה וסמכו אקרא דאלהי אקרא יומם ולא תענה ולילה ולא דומיה לי. ותדע דלא הוזכר בשום דוכתא במשנה קריאת המגילה של לילה, דלגבי קריאת המגילה של יום תנן דכל היום כשר לקריאת המגילה, ובעי ליה למתני נמי דכל הלילה כשר לקריאת המגילה של לילה. ועוד דתנן דכל הלילה כשר לקצירת העומר, ומקשינן דכל לאתויי מאי

ומתרצינן דאתא לאתויי אכילת פסחים ודלא כר"א בן עזריה. ולכאורה מאי דחקו לאוקמי דלא כר"א בן עזריה לוקמי דבא לאתויי קריאת המגילה של לילה. אלא וודאי דלא נתקנה בזמן המשנה כלל.

ובזה נתיישב במה שהעיר הר"ן בריש מגילה דהאיך עשו הכפרים במגילה של לילה, ודחק ליישב בשני תירוצים עיין עליו. ואכן לפי מש"כ לק"מ דבזמן המשנה לא חקנו כלל. ובימי ריב"ל דתיקן כן י"ל דס"ל כחכמים דבזה"ז אין קורין אותה אלא בזמנה, דהא מתני' אוקימנא כיחידאה וכדאמר ר"י שם דזו דברי ר"ע סתימתאה. והלכך לא חקר הגמ' כלל בזה דהיאך עשו הכפרים במגילה של לילה. ואל תשיבני מהש"ס במגילה (דף כ') דמקשה על ר"י בן לוי ממתני' דאין קורין את המגילה עד שתנץ החמה ומשני כי קאי אדיום, אלמא דגם בזמן המשנה היה שני קריאות ורק דהך מתני' מיירי במגילה דיום. ועוד דלפי מש"כ אין התחלה לקושיית הש"ס.

ואמנם לאחר העיון היטיב בקושיית הגמ' שם נראה ריש להוכיח אדרבה הוכחה גדולה למה שכתבנו דבזמן המשנה לא היו קוראין בלילה. דהנה לכאורה תמוה דמאי מקשה לימא תהוי תיובתא דר"י בן לוי, דהא ע"כ מיירי מתני' בקריאה דיום דהא אמר דאין יוצאין עד שתנץ החמה, א"כ דקארי לה מאי קארי לה, ומה בכך דאיכא נמי קריאה דלילה, מ"מ מתני' לא מיירי מזה, דבקריאת המגילה של לילה לא היה לו לתנא מה לאשמעינן חידוש דין רק בקריאה של יום. ועוד תמוה טובא סוגיית הגמ' דמגילה (דף ד') דעל הא דאמר ריב"ל דחייב אדם לקרות במגילה בלילה ולשנותה ביום אמרינן דסבור מינה למקריא בליליא ולמתני מתניתין דידה ביממא. וכבר תמה על זה הטו"א ז"ל דהאיך היה ס"ד לומר כן, דהא שני משניות מפורשות לפנינו דעיקר קריאת המגילה הוא ביום. ומה שתי' שם דהיה ס"ד דהמשניות מיירי אם לא קראו בלילה, כבר תמה על תירוצו זה מר אחי הגאון זצ"ל בגליון הטו"א שלו, דאכתי היאך נפרנס להא דתנן דאין קורין עד שתנץ החמה. ולפי הס"ד דעיקר המגילה הוא בלילה בלבד

שמסתפק בהא דבני הכפרים מקדימין, אי הוי דוקא ביום משום דעיקר קריאת המגילה היא ביום, או שמא אף בלילה. אולם הרוקח סי' שס"ג ס"ל דחייב מגילה בלילה היא עיקר ע"ש. ויש בזה נפ"מ למי שא"י לקיים אלא קריאת אחת.

ד. ראה בהר צבי או"ח סי' ק"כ שהאריך הרבה בחדושו זה של רבינו ובראיותיו, ומה שהביא להיפך מהר"ן ומהגמ' להלן כ' א' כבר שעמד על כך רבינו להלן.

נמי נימא, לפי שאין אומרי'ן הלל על נס שבחו"ל וכו'.
 ר"נ אמר קריאתה זו הלילה. היוצא לנו מדברי הגמרא
 הלזו דקריאת המגילה בפורים למדו הנביאים מק"ו
 דקריאת הלל דפסח. [ואף שרש"י ז"ל פירש דלמדו
 משירה שאמרו משה וישראל על הים, מ"מ כבר תמה
 ע"ז הטו"א ז"ל והוכיח בראיות דע"כ פשוט דא"א
 לפרש רק על הלל דפסח ושם איכא ציווי מפי הגבורה
 דהבה"ג סובר דהלל דפסח דאורייתא, וכתב הרמב"ן
 ד"ל דהיא הלמ"מ. ובאמת שאני תמה על הגאון הנ"ל
 שבספרו שאגת אריה סי' ס"ה השיג על דברי הרמב"ן
 ז"ל בזה ודחה דבריו בשתי ידיים והעלה דהלל דיו"ט
 אינו אלא מדרבנן ואפי' ביו"ט של פסח. ותמהני דלפי
 מש"כ כאן בטורי אבן דהך ק"ו הוא מהלל דלילי פסחים
 ע"כ מוכרח דהתם ד"ת או הלמ"מ לפחות, דאי אמרת
 דאינו אלא תקנת נביאים כמו שכתוב שם בשאגת אריה,
 א"כ מאי ק"ו הוא זה, מי עדיפא הלל מזה, דעל הלל
 גופא יש להקשות דמאי דרוש להוסיף על מש"כ בתורה,
 ואם דיש בכוחם להוסיף על מה שכתב בתורה במקום
 דחזו דיש צורך בזה לשבח והודאת המקום וקידוש
 שמים, א"כ מאי מקשה על מגילה דאותו הטעם יש
 לומר גם על מגילה. ועוד מאי שייך ק"ו מהלל דערבך
 ערבא צריך. ואפשר דמשום זה היה נדחק רש"י לפרש
 דקאי על שירת הים. והיינו מדחזינן שעלה על לבו של
 משה וכל ישראל אז לומר שירה על נס, אלמא דהדבר
 ראוי לומר שירה והלל על הנס ואבוהון דכולהו הוא
 שירת הים דהוא שירה ראשונה שאמרו ישראל. ומזה
 למדו הנביאים שצריך לומר שירה על כל צרה שלא
 תבוא על הציבור, וכשנאלץ יאמרו אותו על גאולתן
 וכדאיתא בפסחים קי"ז ע"ב, ושפיר הוצרך רש"י לפרש
 על שירת הים. וכל זה לפי פרש"י אבל הטורי אבן ז"ל
 בעצמו דמפרש דקאי על הלל דליל פסח, ע"כ מוכרח
 הדבר לומר בלי ספק דהלל דליל פסח אינו מתקנת
 נביאים רק דהוא הלמ"מ כדעת הרמב"ן או דבר תורה
 ממש. ולפי פירוש זה סיעתא גדולה מהך סוגיא לדעת
 הבה"ג והרמב"ן ז"ל וכמעט שהוא רא"י שאין עליו
 תשובה. ולכן מאוד הדבר תמוה על הגאון הנ"ל בספרו
 שאג"א דהיאך עלה בלבו לחלוק על הרמב"ן ז"ל הנ"ל
 הלא לפי פירושו ז"ל דברי הרמב"ן ז"ל מבוארין
 ומוכרחין בש"ס דמגילה הנ"ל רצ"ג].

והנה כבר כתב הבה"ג במנין המצות והסכים אחריו
 הרמב"ן בספר המצות בשורש א' דקריאת הלל

למה אינו יכול לקרות מקודם הנץ, דאדרבה דאם הוא
 לילה עדיף טפי דהא עיקר מצוותו בלילה. ודברי הגאון
 טו"א ז"ל בזה תמוה מאוד וצ"ע"ג:

ואכן ליישב תמיהת הטו"א הנ"ל נראה לי פשוט
 דקושיא חדא מתורצת בחבירתה, ד"ל דהמקשן
 שהקשה בד' כ' לימא תהוי תיובתא דריב"ל המה
 תלמידי ריב"ל בעצמו דסבור מיניה דלמקרי בלילה
 ולמתני מתניתין דידה ביממא, ובעת דסבור מיניה כך
 הקשו ליה באמת הך קושיא דהוזכר לפנינו בגמ'
 לקמן (דף כ'), ורק דהגמ' קיצר בכאן וסמך אלמקן. והשיב
 להם ריב"ל דמעולם לא כוונתי לזה דעיקר המגילה הוא
 בלילה, דוודאי הקריאה הוא ביום דווקא, וע"ז תנן דאין
 קורין עד שתנץ החמה, ורק שאני בא להוסיף דצריך
 לקרות גם בלילה משום דיש סמך לזה בכתוב, דאף
 דמשתה ושמחה אינו נוהג רק ביום בלבד, מ"מ קריאת
 המגילה נוהג גם בלילה כדי לעשות זכר לצרתן דהיו
 זועקין יום ולילה וכו' שפרש"י שם, ונמצא דקושיית
 הטו"א על הס"ד היא קושיית הגמ' בעצמה (דף כ')
 והתלמידים בעצמם הקשו כן לריב"ל. ועפ"ז עולין ב'
 הסוגיות כמין חומר, וזה נ"ל כפתור ופרח ויתיישב כל
 הקושיות בזה בעז"ה:

ואכן בעיקר דברי הטו"א ז"ל דס"ל דקריאת המגילה
 נחשבת כד"ת ממש משום דנאמרה ברוה"ק,

ונ"מ טובא לדינא בספק אם קרא מגילה או לא צריך
 לחזור ולקרות מספק וכמו בק"ש. ולכאורה מנ"ל הא ד",
 דמהא דאמרינן (כ"ה דף י"ח) דדברי קבלה כד"ת דמיא
 אין ראייה. דדילמא התם לענין חיזוק קאמר כן, דכיון
 דהדבר מפורש בדברי הנביאים א"צ חיזוק, אבל בוודאי
 דנחשב למצוה דרבנן, והוא נכלל בלאו דלא תסור כמו
 שאר מצות דרבנן. ואדרבה בש"ס דמגילה (דף י"ט ע"ב)
 קרי למגילה מצוה מד"ס דאמר שם מאי דכתיב ועליהם
 ככל הדברים וכו' מלמד שהוראהו הקב"ה למשה דקדוקי
 תורה ודקדוקי סופרים ומה שהסופרים עתידין לחדש,
 ומאי ניהו מקרא מגילה.

ואמנם אחר העיון היטיב בזה יש להביא ראייה גדולה
 לדברי הטו"א ז"ל [ותליא בפלוגתא דתנאי
 וכמו שיבואר לקמן בעז"ה]. ונקדים מה דאיתא (במגילה
 דף י"ד ע"א) מ"ח נביאים שנתנבאו לישראל לא פחתו ולא
 הותירו על מש"כ בתורה חוץ ממקרא מגילה, מאי דרוש
 אמר ר' חייא בר אבין אמר ר"י בן קרחה מה מעבדות
 לחירות אמרינן שירה ממות לחיים לא כ"ש, אי הכי הלל
 ד* כ"ה בתוספתא פ"ק דשבת דמפטיקין למגילה כמו לק"ש.

ואפשר לומר דפרסומי ניסא עדיף.

דליל פסח הוא הלמ"מ ובכלל מ"ע של תורה יחשב

[והביא ראייה לדבריו מהא דאמרינן בפסחים קי"ז דר' יוסי אומר דהלל זה משה וישראל אמרוהו בשעה שעלו מן הים וחלוקין עליו חבריו לומר שדוד אמרו ונראין דבריו מדבריהן אפשר שמשה וכל ישראל שחטו פסחיהן ונטלו לולביהן ולא אמרו שירה. ואם איתא דעיקר הלל אינו אלא מדרבנן או תקנת הנביאים מאי קושיא, דלמא לא אמרו באמת מקודם עד ימי דוד, דאפשר דנביאים שהיו בימי דוד תקנו כן ובימיהם נתחדש תקנה זו ומקודם לא אמרו כלל, ושפיר י"ל דהלל זה לא היה עד עתה, אלא וודאי דהוא הלמ"מ דצריך לומר הלל בפסח או בעת נטילת לולב. עור הביא כמה ראיות לזה ומה שאמר שם דנביאים תקנוה, כתב הרמב"ן דר"ל שיחידה לומר זה, אבל ההלל עצמו כבר היה מקודם והנביאים גופא למדו כן ג"כ מק"ו, ומיהו במקום דשייך ק"ו כגון במגילה ובשאר ניסים, דהיו כמו בנס דפורים דהיו בו הצלת נפשות דכל ישראל, אבל במקום דליכא הצלת נפשות לכל ישראל דומיא דיצאית מצרים ליכא ק"ו. והלכך הלל דחנוכה אינו אלא מדרבנן וכמש"כ הרמב"ן בעצמו שם, וע"כ משום דליכא ק"ו. והא דאמרינן בכמה דוכתי הלל דרבנן היינו בחנוכה או בשאר ניסי דדמי לחנוכה, וצריך לומר דהא דמקשה כאן דמאי דרוש ולכאורה הא לא גרע נס זה משאר ניסי כגון חנוכה, ואף דהתם ליכא ק"ו מ"מ חייבין לומר הלל מצד תקנת נביאים שתקנו לומר הלל על כל צרה שלא תבוא, וא"כ לא גרע מגילה מיניה. וע"כ צ"ל דהש"ס ידע דהכא עשו המצוה חמור כמצוה של תורה ממש ולא כשאר ניסים, ושפיר מקשו דמאי דרוש, דאף דיש יכולת ביד חכמים ונביאים להוסיף מצוה חדשה מחמת סייג ותקון אבל אין יכולת בידם לומר לעשותם כשל תורה דבכה"ג דמי לבל תוסיף והלכך מקשה דמאי דרוש. ועכ"פ היוצא לנו מד' הבה"ג והרמב"ן ז"ל דהלל דליל פסח הוא הלמ"מ, וכיון דהם דרשו ק"ו לקריאת המגילה גם מגילה עצמה נחשב להלמ"מ, דהא ק"ו ניתן להדרש דהוא אחת מי"ג מידות שהתורה נדרשת בהן [וכעין זה אמרינן בסנהדרין בפ' הנחנקין (דף פ"ט) המתנבא מה שלא נאמר לו מיתתו בידי אדם כגון חנניא בן עוזר דקאי ירמיה וכו' וא"ל רב פפא לאביי האי לחבירו נמי לא נאמר, א"ל כיון דאתייהב ק"ו למדרש כמאן דאתמר ליה דמאי ע"ש]. וא"כ הרי יש לנו ראייה ברורה דקריאת

המגילה אינו מצוה דרבנן כשאר מצות דרבנן, רק היא נחשבת כמצוה של תורה ממש, דהא היא נלמדת

מהלמ"מ. והלכך לענין ספיקא נמי צריך לילך לחומרא דהא ספק בהלמ"מ לחומרא אזלינן, דגבי ערלה אמרינן בקדושין (דף ל"ט) דכך נאמרה הלכה דוודאי אסור ספיקו מותר, אבל בשאר הלמ"מ ספיקו אסור:

ועוד יש להביא ראייה דמגילה מקרי ד"ק מהא דתנן בר"פ הקורא עומד (כ"א, א) מקום שנהגו לברך יברך שלא לברך לא יברך ואמרינן עלה בגמ' שם (ע"ב) אמר אביי לא שנו אלא לאחריו אבל לפניו מצוה לברך וכו'. לפניו מאי מברך רב ששת מקטרוזא איקלע לקמיה דרב אשי וברך מנ"ח וכו'. ולכאורה תימא דלמה אינו מקשה הש"ס בכאן דהיכן צוונו דמברכין אקב"ו על מקרא מגילה, וכמו דמקשה הש"ס בשבת כ"ג ע"א על נר חנוכה דהיכן ציונו, והוצרך לתרץ דנפקא לן מלא תסור או משאל אביך ויגדך וכו', והו"ל להש"ס גם כאן להקשות ולתרוץ. ואין לומר דהש"ס סמך אדהתם דכיון דכבר תרצינן בשבת דנפקא לן מלא תסור הוא תירוץ מספיק על כל מצות דרבנן דמברכין וציונו. דהא ליתא, דהא בסוכה (דף מ"ו) איכא פלוגתא דאמוראי אי מברכין וציונו אנטילת לולב דכל שבעה בגבולין דהוא תקנת ר"י בן זכאי, ואמרינן שם דרב דאמר כל שבעה מצות לולב לברכה וטעמ' דס"ל גם גבי נר חנוכה כן, ושאר אמוראים פליגי ע"ז התם, הרי דאיכא פלוגתא בזה, והיכי אמר אביי בפשיטות דמברכין וציונו על מגילה, וגם הגמ' לא הוה ליה לסמוך אש"ס דשבת הנ"ל, כיון דאיכא פלוגתא דאמוראי וכמה אמוראי לא ס"ל הא דרב בנר חנוכה, הו"ל להגמ' לבאר זה דלאו ד"ה היא, אלא וודאי דמגילה שאני דדברי קבלה הוא, דהא איכא ק"ו מהלמ"מ ושפיר יש לומר וציונו לדברי הכל דהא ק"ו ניתן להדרש לדברי הכל וזה ברור לכאורה. [ובזה א"ש נמי מה דתנן בסוכה (דף ל"ח) גבי הלל מקום שנהגו לברך יברך ואמרינן עלה נמי התם אמר אביי לא שנו אלא לאחריו אבל לפניו מצוה לברך. ולא מקשה ע"ז דהיכן ציונו והיינו משום דהמשנה מיירי שם בהלל דסוכות וכבר כ' הרמב"ן בס' המצות שם דהלל דסוכות כיון שהוא בא משום מצות נטילת לולב נמי הלמ"מ כמו הלל דליל פסח, וראיה לזה מהש"ס דפסחים (דף קי"ז) אפשר ישראל שחטו פסחיהן ונטלו את לולביהן ולא אמרו הלל ומשמע מזה דהוא חיוב מן התורה לומר הלל ע"ש ברמב"ן]:

ועוד יש להביא ראייה מהא דגרסינן בשבועות (דף ל"ט) וכשמשיבין אותו ולמי שמחוייב שבועה

והגני חוזר לבאר כל-כלל מהם ולהביא ראיות עליו, אם רצה השם.

הכלל הראשון: שאין למנות בסכום הזה את-המצות

שהן מדרבנן.

לפי החכמה

דע שענין זה לא היה צריך להעיר עליו, כי הוא ברור. שהרי כיון שלשון הפלמוד הוא: „שש מאות ושלש-עשרה מצות נאמרו לו למשה בסיני“ – איך נאמר בדבר שהוא מדרבנן שהוא מכלל המנין? אלא העירנו על כך, מפנין שפבר טעו בזה ומנו גר חנפה ומקרא מגלה בכלל מצות עשה, וכן מאה ברכות בכל-יום ונחום אבלים ובקור חולים וקבירת מתים והלבשת ערמים וחשוב תקופות ושמונה-עשר יום לגמר בהן את-ההלל. אכן יש להסתכל בתמיהה בפי ששומע את-דבריהם „נאמרו לו למשה בסיני“ ו[בכל-זאת] מונה קריאת ההלל, שבו שבח דוד לפני השם יתעלה, [כאלו] בזה נצטוה משה; ומונה גר חנפה, שקבעו אותו חכמים בבית שני, וכן מקרא מגלה! אבל [שנניח] שנאמר למשה בסיני שיצוה אותנו, שאם בסוף מלכותנו יקרה לנו עם היונים כך וכך שנתחייב להדליק גר חנפה – אינני חושב שמישהו ידמה זאת ולא יעלה בדמיונו. אך נראה לי, שמה [שהטעם] והכשילם בכך הוא, שאנו מברכים על דברים אלו: „אשר קדשנו במצותיו וצונו על מקרא מגלה, ולהדליק גר חנפה, ולגמר את-ההלל“; וגם שהתלמודי שואל: היכן צונו? ואמרו: מ„לא תסור“. ואם אמנם משום כך מנו – היה ראוי שימנו כל-

* אבל להלן: של חנכה.

[א] ראה למעלה עמ' ה הערה ב. [ב] והרמב"ן תמך בדעת בה"ג שהלל דאורייתא וראיתו מש"ס תענית כח: עיין בדבריו שמתרץ קושית רבינו זו לפי דעתו. וכבר הקשה על רבינו קושיא זו ר' דניאל הבבלי, עיי' בספר מעשה נסים סי' א ושם מסביר ר' אברהם בנו של רבינו שהלל דרבנן, ובתב עוד ואפילו אם נאמר שהוא מן התורה אי אפשר בשום פנים למנותו בפני עצמו כי הוא בכלל מצוות תפילה, שענין חיובה כולל שבח והגדלה ובקשה, ע"ש. [ג] שבת כג.

דבשצבים גוים ליכא מלוא רבה, וחינו מעטס הנ"ל. ואם כן הוא הדין בשצבים קודם מתן תורה, ואפילו למה שכתב רמב"ן [בראשית כ"ו ה'] שבארץ ישראל שמרו אבותינו המלות, מכל מקום הם מכרוהו לישמעאלים להורידו מלוימה, ובחן לארץ לא שמרו התורה, ואם כן שני קול, ויפה אמרו מה צ"ע לנו ונמכרנו, ולא נתרוקנה בורו של יעקב ממי תורה, ועל כרחק הבור רק להורות מיכ אין צו, אבל נחשים ועקרבים היו צו, ואחתי שפיר הכמשך, וק"ל ז.

ודע דאפשר לומר שאני שני דמלרים דלולוי ילאנו משם לא קרצנו לפני הר סיני, ודון מיני לענין פורים שעל ידי הנס ה"י קבלת התורה גם כן, דהדר קבלה צימי אחשוורוש [כדלקמן פ"ח ע"א], והוא הדין לנר חנוכה שה"י עיקור הלצה שרנו להעבירנו על הדת, לא צקשו להרוג אדם, אלא המקיים את התורה, דהרי משום הכי לא קצטום רק להורות ולהלל ולא לשמחת הגוף, כי לא נעשה נס לגוף רק לתורה זו ואם כן נס חנוכה אחיה מיליאת מלרים, אבל לקצוץ יום טוב על נסים אחרים מני"ל. ובזה פליגי קמאי דקמאי עיין מג"א ססי תרפ"ו, ופ"ח פליגי, וכבר הארכנו בזה במקום אחר ז.

בר של חנוכה שהניחה למעלה מכי אמה פסולה כסוכה וכמזוי ואמר רב כהנא וכו' משמיה דרב תנחום מאי דכתיב והבור רק אין צו מים, מים אין צו אבל נחשים ועקרבים יש צו. ו"ל הכמשך כן, כי מה שתלה נר חנוכה בסוכה ומזוי, ו"ל משום דעין רע של הנחש שולט במקום שיש חוספת קדושה, כמשחז"ל [צ"ר י"ח י'] שהעילה עין רע בתשמיש מטתו של אדם וחור, וכן בשעת מתן תורה העילה עין רע ונעשה עגל, כפירש"י על פסוק ואיש לא יעלה עמך וגו' [שמות ל"ד ג']. והתיקון לזה, להביט בעיניו לדבר מלוא לתורה ולתפודה, כדכתיב [במדבר כ"א ח'] והי' כל הנשק וגו' והביט אל נחש הנחושת וחי, וכמבואר סוף פרק ראוהו צ"ד [ר"ה כ"ט ע"א] דהאי והביט היינו שהסחכל כלפי מעלה ע"ש, ולכן כתיב [תהלים קי"ט י"ח] גל עיני ואצטפה מפלאות, כי גל עין אותיות עג"ל — והנה הכי נמי צבויי משכן ומקדש נריכים להשמר מהעין הזה, וכן פירש רש"י להדיא בשר השירים [ו' ה'] צפסוק הסבי עיניך מנגדי שהם הכריזוני ע"ש, ומשום כן ננעו בשעת המשכן לעשות סוכה דשלטת צ"י עינא דמלוא וקדושה, לסמות עינא דדין נחש וס"ס — וכן צבנין בית המקדש של שלמה ע"ה תיקון עירוצין ומזוי [כדלעיל י"ד ע"ב], ובעיני דשלטת צ"י עינא, ואם כן מסתמא [כן] גם בעיקר חנוכה של בית שני שה"י צימי השמונאים, כי עד אז לא ה"י להם שצט מושלים, וה"י מסורים תחת ידי או"ה, אמנם אז בעיקר חנוכה תיקנו נר חנוכה להלל מעינא בושא ומשום הכי אם הוא גבוה למעלה מעשרים אמה פסולה כמזוי, כי טעם אחד לשלשתן. **אלא** שיש להקשות על זה אי סלקא דעתך דהכי הוא, ואם כן חזינן אע"ג שכבר עשו תקנה במשכן הולכנו לתקן עוד

פרסום ניסא, כי רבים משכימים לפתחו, ומה שמדליק בפתח רשות הרבים היא רק מלוא מן המוצהר, ואפילו הכי פליגי ר' יחזקאל וכלכחא כוותי, כדמוכח מרצן הנ"ל דהכתיב בשבת לפירקא, ואחתי שפיר הכל וק"ל.

[בגר חנוכה פטור]. עיין צירושלמי [צ"ק פ"ו ה"ח] ומייתי ל"י רש"י צהידושיו שם [ס"ב ע"ב ד"ה רבי], דאמרו ל"י רצן ל"י יחזקאל בנר חנוכה אע"פ שהניחה ברשות מכל מקום חייב, כגון אלו שעושין סוכות בפתחי הנויותיהן אע"ג דעצוד ברשות, מ"מ אם הזיק חייב, וסבירא ל"י לרש"י דרצן אמרו ל"י ל"י יחזקאל אי אתה מודה דבעלי סוכות חייבים לשלם אע"ג דעצוד ברשות, והוא הדין בנר חנוכה, וכתב רש"י ד"י יחזקאל סבירא ל"י לחלק נהי בסוכה עצוד ברשות, מכל מקום אין חייב לעשותו ברשות הרבים דוקא, משא"כ נר חנוכה שמחוייב דוקא להניחה בפתח ביתו, ופני משא"כ שם לא עמד בכוונת הרש"י, עיין שם ז.

רש"י ד"ה מבחן. ולא ברשות הרבים אלא בחצרו שבתיהן היו פתוחין לחצר. [עיין בדרשות ח"א דף ס"ה ע"ב ד"ה ולן].

תוס' ד"ה שהיה מונה בחותמו. [עיין להלן פ"ד ע"ב ד"ה מן].

דף כ"ב עמוד א': פסולה כסוכה וכמזוי. ו"ל דנקט לשון פסולה דשייך בדאורייתא

כמו שכתבו תוס', להורות נתן דנהי דהדלקת נרות בעלם לאו דאורייתא, מכל מקום חנוכה גופי' וכל ימים טובים הקבועים על נסים דאורייתא נינהו, כדעת צ"ח ז, דהלל ומגילה וחנוכה דאורייתא, ופליגי בזה רמב"ם ורמב"ן בספר המלות בשרש הראשון סוף תשובה א' ותשובה ב', עיין שם. ולפע"ד לא יפלא כלל לומר דקל וחומר דלפינן פרק קמא דמגילה [י"ד ע"א], דאורייתא היא, השתא משיעבוד לגאולה אמרינן שירה ממיחה לחיים לא כל שכן, נמצא, מלות עשה דאורייתא לקצוץ יום על כל נס, אלא שהכמים קצטו מה לעשות צו מעין המאורע, בזה לקרוא מגילה ולשלוה מנות, ובזה לומר הלל ולהדליק נרות, נמצא עיקרו דאורייתא ופירושו מדרצן ז.

ובזה ו"ל המשך ד"י תנחום דהבור רק לכאן — דרצתה פי' וישב [פי' פ"ד ע"ז] פליגי, חד מפרש נתרוקנה בורו של אבות ולא ה"י צו מים של תורה, ונ"ל כוונתו במה שאמר מה צ"ע וגו' לנו ונמכרנו [בראשית ל"ז כ"ז — כ"ז] והלא אכן קיימא לן שני קשה מחרב כמבואר בזה בתרא ח' ע"ב. אמנם לפי זה גם קל וחומר הנ"ל ליתא משיעבוד לגאולה אמרינן שירה ממיחה לחיים לא כל שכן, הלא שיעבוד קשה טפי וליכא קל וחומר, ואם כן קשה איך אמר לשון פסולה, הא לא ה"י דאורייתא, ועל כרחק לריך לומר אחר מתן תורה שני קשה, משום שאינו יכול לקיים תורה ומלות בין הגוים, אבל במלרים ה"י שני קול ממיחה, וסבירא זו רמזא צ"ב ח' ע"א תוס' ד"ה יתיב וכו',

(לב) ח"י סוכה (ירושלים תשל"ד) ל"א ע"א ד"ה והמסכך, ועיי"ש.

(לג) בספר מגילת המצות שלו, מצות קום עשה, מצוה ק"א — קי"ט, קל"ט, ר'.

(לד) וע"ע להלן כ"ג ע"א ד"ה ואני אומר, ח"י גיטין ל"ו ע"ב ד"ה אא"כ, הגהות הש"ס מגילה ו' ע"ב, שו"ת או"ח סי' ר"ח ד"ה

מ"מ, ומ"ש דפורים, ובשו"ת יו"ד סוסי' ר"לג ד"ה וכבר הארכתי. (לה) וכ"כ בקיצור בתו"מ מהדו"ת פר' וישב, ל"ה ע"א ד"ה והבור, ועיין ח"י ב"ב (ירושלים תשל"ז) ח' ע"ב ד"ה שבי.

(לו) עיין לבוש או"ח סי' תר"ע.

(לז) ע"י שו"ת או"ח סי' קס"ג וקצ"א.

וכבר סאכרתי יוחזר מלי ולקיים בנפשו אומר מיש לעיל לקציעה יוס
מועד ציוס עסייה כס סול קיו דלוריי ולפני'ל לפ' יוס מוריס
יוני מוכס דלוריי' סס אך מיש לעשות צסס אס קלסות מנח או לסלילק
נרות לו לעשות זכר אחר זכר לרצון וסעובר וליור טוסס זכר ליני
סנוכס וסוריס עובר על מיש דלוריי אך סעוסס סוס זכר יסי' מה סיסי
עסיס ציוס אי' מניי סנוכס ואסי' לא סלילק נרות ולא סלס מנח סנחס
וכדוסס אינו אלא עברין לרצון ואססר קריאס סלל וסנילס סוס קיו
דלוריי' לומר סינס כמו סלסו בססס לקסר ייו צסס סי' מנח לחייס
סייב לומר סינס צסס דוקא ואסי' סי' יולדק קלס דברי צסי' סססריכו
צו רעסיס ורענין צסססיס דסי' סעלס חלל עסיס לא סי' לו למנח
מי' צסי' כיון ססול כלול צכלל ספור ייו וסי' ללסנו מעסיס ירלנו
ססלסות וסוכס ליסעוסס סססלסות צציל. סי' יסי' צלעלס לססוסס
ועינין ללל עיילס מעלל צרות סעוסס וסלי' לכסייעו סדכריס ללרין
כסוכס יסעלו ויסקדסו סי' סניס צסססס וססססס וסדעס וסכל וסלסס
ועדי' ססעלס סלסור צצלי על יוסלמי אחר סססססל סס וסיסיס ססוסס
צדין וססלסס אי' : מסי'ק סוסר מוסד'ו :

תשובה רלד

החיים וססלס לסיסך ססי וסלסס סי' ידיד סי' וידיד ססס כל סי' סי'
גלון עולס ססלסר יסלל סלר סדור סר סזון יי עסי' סי'
קססי' מסי זלמן מעגליות יי' מללסין ללסכו לחייב כצ רצון וסיוח צדק
יסור לעוססו יסור עור מולס מעיין נסחו אסי קסל עדסו סכסס לסס
ליסוכס מני ססיסו עור יסליך סס יעל אצר כססר יסוכך עלי
צלססו גס עד זקסס וסי'ס יכור צסוכס ללורך יסיס וססוס סי'ס אמן :
למען ייון לא אססס ולא אססיו עד ילל כסוכס אור מסיס לרק
צססס' צללו ססלסרי' מני צסססס ססלסין וסל' גסלון יי צסס
עלי ייון ססלסין צסלסס ירל לעוסס יוסססס צלורך וססס כדרכו צקסס
מסי לא סיסי מוקוס לסססר צו ולל סלס צלי עיור וסי' יסרד עסיס
אסרי וסי יקלל אצרי קדסו אסר צסס מלרס לחורס ולסעוסס צכל זלס
לא אסי' ידי אסור מלצדוק עד מוקוס סידי סססס מניעס וסססס לרס
לעססס וססי'ן דסס יסן סלסי צסורכו מוקוס ססס לעקך עסס לעסס :
במה ססססס צסי' צסי' יוסך סי' רסי' צסילוק לרקס לסקסיס
עסי' מלס וסעלי לרק יוסר מן ססלר וסססו יי' צסי'ס יוסללי'
ססי'ס מסי'סס סלרי' מוקוסס צלי' אי' מנילל יס ליורסי יוסלליס קדיסס
מס ליססי' סלרי' עדי' אי' וכל זס צדור וסססו לכלסור :
אלא צסי' ססססו צסי' מסי'סס יוסלליס יס צס מלס יוסר מסי'ס' סלרי'
עדי' אי' וססלסרי' צססי'סו מסי'ס סלסי צסססו ססלל מעלין
ליוסלליס חס אצי' צסי'סו לכל ססוקסיס דלסי' לסססרי' וססי' דכ' אסס
צסי'סו לא יולס לכיך סלסי' מי' סלסי' יכול לכוק אי' סי' עי' עעלס אי'כ
ואסי' סי'סס צס עוסק צעלסו טסי' וסל' לסססיו עסי'ס וכל זס כ'
וסלדק סדסס גלורו יי' צסי'סו' סוני' על דברי גסי' סססס ססלליס
לכלורס דלסי' אסר סססי' דיוסללי' מיי' צסי'סו וכן סול צסס' מיי' סי'
כיס מי' מן סססי'ס וססי'ס' מיי' צסון צססס' קסי'ס סל' ססס' סלסס
מסי' לרור ציוסללי' מצי' עכ"ל דבר זס אין לו ססר דלסי' כיוס ציוסללי'
אין סיס מעלס צסי'סו מצי'סר אי' מי' א"י עדיך מסי' צכל סססי'ס צלי
ססס ואסי' מיי' אסר ציוסללי' צסי'סו אין אסס מעלס עדי' לא' וססלון
יי' כדרכו צקסס נחסי' צ' עסי' וסעסי'ס עיונו כססורל צלריכוס צססססו
וססס מיי'ס ססי'ס דלסי'ס לא סוכל סי' לכוק אסור צסי'סו מוקוס דוקס
מסוכס וסססס ססי'ס מצי'ס מסי'ס לא' אכל מלי' ליוסלליס וסי' יס דוקס
מסוכס ציוסלליס מצי'ס חס יי' מוקוס דסי'סס ככסיס קסס וסי'ס'
צקיוסי'ן מיי' ססיוק מלי' צככך ויוסלליס ככך סי' וסססי'ס' ס'ס
צססססו קיי' עיי' מוקרל ויסכרו ססס לכל סלססי'ס ססססססס לנכס
ציוסלליס אך דל'ל לכון זס צלסון מסי'ס וססי' דוקסיס דסוס מלי'
מסי' וכו' מסי'ס מסי'ס מלי'ס אסליין עלי'סו וסי'סר עור ססס' ססי'ס
מלי'ס מסי' לרור ציוסלליס מצי'ס כליור צסי'סו ליכא מלס לא מסי'ס ללרין
ולל מלי' ליוסלליס וסססר דסרי'ס גופי'ס לא ק"ל ססי' לריכא כסי'סללי'
אלל דסי'ס סיוסללי' מסי'סי' רק רלי' מיי' דלל כרי'ס דסי'ס כס סלסי'
מסססס אכל צסל דליכא מלי'ס צלי' מסי'ס צסי'סו לא ק"ל כיון סססי'ס
דיין לו מללל צכך וסו מל'סר' גבי'ין מסי'ס וכן סססו ססוקסי'ס' דלס
ככסי'ס צסי'סו סססר לא' כוכס לו לרבו ססי' עסי' על דליו וסססו' אסור צן
סורין וסי'סו מסי'סל דססססכו אין סכל מלי'ס' ומוקרל לא ססי'סר עכד
ועלי' דלסל דוקא צסון סססי'ס קסי'ס אכל צסי'סו לא עדיך עכד ככסי'
מססס דקוכס כסס צסי'סו מצי'סו ססי'ס דלסל עכד מיי' אסי'ס גוי' דיין
לא ק"ל ססי' וססי'ס גופי' לא קלסר אלא צסי' סיוסללי' ולסוכסי'ס גכד
יי'ס אכל צסוק סדין לא ססי' וס דלל כסללס מוקוק קוק סי' עסי' :
פר"מ ססי' מיי'סי' גיי' דססי'ס צסי'סו מל'סר סכל מעלין ליוסלליס אסי'
מסוס סי'סס לטוס סססס וסון צססי'ס קסי'ס ליכא מוס רעס
ציוסלליס יס ללססו דקוסס סל לא ארי' דכסי' ויסכרו ססס לכל סלססי'
ססססססס לנכס ציוסלליס מסי'ס דסי'סס ככסיס קסס וסי'ס' מוקוק
סססי'ס

דלסרי' סול מסי' קיו מעססרד לסי'סו אסרי'ן סי'ס מסי'ס לסי'ס לל
כיס אכל לקציעה מועד סלל נעסס צו כס ולל סססר צסי'ס וסוקסי'ס צסוס
מקוס וסיו וסיוסל רק מניעס סססר וסססי'ס מסי'סס סול ועסי'ס' גוסל
לא ידענל וססי'ס מסי'ס'ס'ן כי ע"סי קססר דסוס כצ"ד סכלו סי'ס וסוס
זכאי דסי'סו סיו'ד צססי'ד יע"ס אלא לפ"י סי' כלי' לקציעה כל סוס
צססי'סו לגססוס ציוס סססס לנצי' אלא סללסי'ס יסי כסן סס ולין
מסי'סס צו ולי' אסי'סר קסססל כססיו לרדכר מסי'ס ק"ל יי' דכסס
ססססי'ס דרך יי'סו מניעלס לטוס וסי' יוס ססלסון קסס צסססר לעוסס
זס מן מוקסי'ס עוליס ציוס ססלסון מלכוס סללכוס וכן לעולס ססן
וכלל וסללי'ס זס לקלסל זס וססי'ס' זס צסס צכלל וסס וסי' כ"ס לעצ"י
יי'ד אי' יוס צקור ססס ססי' ולפ"י ציוס לי' סול סור סססרד לסורוס
ססילוסל וסעוסס זס סול ססלסר צסססלסר לסיוסלי'ס לסעלסו צקסס
יס לנצי'ן כי גי'לי' לסססיל מסי'ס קלל אצילוס מיוס צ' אי'ר עד יוס
לי' לעוסר וססס יוס צ' אי'ר סול מסי'ס ססי'ס מיוס לי' כי אז סול סור
סססרד לסעוליס וססלסר צסססלסר לסיוסלי' מסי'סלי'ס לססללל ציוס
סי' אי'ר סול ססי' (מיוס צ' אי'ר כי אז סול סור סססרד לסעוליס)
וסססי'ס צו סססססי' מסי'סלס מסי'סס לעעלס כן סול כי כל יסי סססי'ר
מוסי' צין יוס ססס ליוס כיון כי מסי'ר סססס ססססר עד יוס כיון וידוע
מסי' ססס סססססו וסיון אי'סל עיילס ססי' סעוליס צו וסל' ולי' דלי'
צמלסס סעיוס סכלס ססססר סססילסו מסי'ר' סלכו ג' יסי'ס צלל לסס
ואסי' ירל ססן אי' סי' סורדס ססן ציוס לי' צעוסר וסל'ס' לעסוס לוס
זכר סוס אך סול גכד ססי' ססי' וסס ססלסרי' מיי' לעסוסו יוס סססס
וסללסס ונעמקוס ידוע דוקא סי'סי' סל סלסי'ס ססכל ססי'ס לסי'ס לא
יעסי' אס סלסי'ס לעסוס כן וסוס כעין מ"ס רלנ"ס גוי' ססרד לקצר
סססלל ססי'ס יע"ס וסכר עלס צצלי' לומר לפס"ס רצון' צללסו סססלל
סלו סכל מוקוס מוקוקס יוסר מסי'סו סססר וססס יוסר מסי'סו גי'ר סול'
וצעוסי'ס עדיין לא ססי' עד עסס זמן צכיו ע"כ סי' זלס כרי' סלל יסי'ס
יוסללי'ס ציסר עז כי לא זכיו לכך מיי' יסן ויסכרי' סי'סי לסיוס מסי'ססי'ס
סל יוסללי'ס וססי'ס לא מסי'ססי'ס וססי'ססי'ס סי' לסלרי' גלס יסלל :
ומאד מסי'ס על דברי יי'ס גסלון מסי' עססס יי' מסי'ס' צו ססס
צקי צססי' סוסס ולי' סססס לא כיוון יסי'ס וסס וססו לעיין
צססי' מסי'ס'ס' סי' כיי' דצי'סו אין סילוק מוקוסו ססס גסלון ססי' כי
כן מסי'סלי'ס לסי'ס'סי' זלססר ציוסללי'ס סלין לו לסססר עלי' וסל'ס'סי'
לעסי' סססו יוסר יוסללי'ס וססי'ס אס ככין סדכרי'ס כסססון ולין צין
יוסללי'ס לסי'סלי'ס כלסס אי'כ מסי'ס סלין מעלס לי'ססי' אי' צססלרי' קססו
דעסי'ס אי'כא' סלי'סלס אי' קססס לעיל וסוקס וקסס ודלי' קססס לע"ל
ואסי' יוסללי'ס קכרי'ס עסי'ס טסי' למקי' מוקדס סססו מסי'ס יוססי' אי'
אכל סלילס לא סי'סס כך כוכסס גסלון ז"ל אלא לעכין ססססרד סססס
סי'סי' צכ' סיל' מסי'סס לסיוס גככרי'ס אסר צכ' אי' צססססי'ס וסססו
ועסי'ס יוססי' יוסללי'ס ססלסר מלי'ן סלל סססס וסס צעל עסס צעוסי'
ולרססו אססר צכל עדיך ולי' מסי' סססו מוקוס יסי'ס טסי' ויעיין
צלסי' מסי'ס מסי'ס' וסי'ס' סרי'ס' ולי'ן אין מעלס גס ללרין סססר לסלרי'
לכלוס לעיין ססרי' סססס אכל מעיין קדוסס מוקוס לא דיכר ססלון
ז"ל וכו' סלל דיכר סססס וססי'ס' ז"ל מסי' כסיו סלן דססן סכל מעלין
ליוסללי'ס אסי' אס כוכס גוי'ס כססורל סס וסססו צסי'ס מיי' אסי' צסי'סו
סדין כן וססי'ס' ססס סי' כי צססו אין לך מלי'ס גדולס כוו לצסוס צססי'ס
ציוסללי'ס מסי'ס מוקוס מוכן לעלוס ססלס ססי'ס'ס וכו' וצקוק סססס
ססס' כי ח"ל כדי סי'סי' לסס צססס ססי'ס'ס סס כי רכ סול כי סס
לי'ס סי' אס ססססס לנכך צססו ולסססו עכ"ל וסססו' מסי'ס צלללל אסססי'
סי' טיו דסי' וסס סדסי' צססי'ס סללו וכו' כי סיערערי' על סדי'ס ציוסללי'ס
וססו אסי' על עולי' רגלי'ס ולי' אין יוסללי'ס חיו אין סססון (כ"ל) עכ"ל
יע"ס לא ססססי' אך סלס יסי'ס סססון ציוסללי'ס אכל עכ"ס מצי'סו
דעסססו לעעלסלס יסי'ס יוסללי'ס מסי'סס סלרי' מוקוסס סלל' אי'כ
מנילל יי' אסי' יסי' ססי'ס צססלרי' מוקוסס ססי'ס לדיוסללי'ס אכל עכ"ס
מנילל אי'סו אסי'ס צעססס מלי'ס צסי'ס יוסללי'ס ויעיין צכ' צכ'ס
יוסך סי' ככיל מסי'ן קדי'סס צעל מעסי'ס וססי'ס כססי'סס ססי'ס דסי'
קדי'סס לעצל מסי'ס'ס :

איברא דססססי'ס צסלי' יסי'סו מיי'סי'ס' מסי'ס סכל מעלין לא' וסכל
מעלין ליוסללי'ס וסססס לא מלי'ס' לו ססלי' מסי'סס עסי' סך
ססי' סי' כלס דסי' לסקדי'ס עסי' אי' ולי' מיי'סו רק קדי'סס דסי' אססו
כסר קדרי'ס מסי'ס עי'ר וסססי'ס לעלי' אסרי' דקלל אס כקק סלסו
לא מיי'סי' צסוכססו סי' סיוסרו יסלל' צסלי' צסון סיו'ססי' סל אי' צסוכס
דכלס דלסי' כססס'ס' לכונו סל מוקוס לא סיו'סס ססי'סו צסס עסי'ס
סלרי'סי'ס לסלסו לפי ססס אסי'ס סססססו אסס כי לא יסי' צך אציון
סילעךר ליעול מסי'סו צלסס אכל סלל יסי' עני' סילעךר לסססו לא
מנילל יי' אסי' מיי' קרל דלס כקק סלסו צעסי'ס' לכונו וסל'ס' וססי'ס
צלי' ולי' סוללך קלל לקדי'סס לעלי' אי' אכל קרל דסי' רלס מיי'ס' לססי'
צסלי'ן עסי' לכונו ולא יסלל אציון וכו' מסי' צסון צי'ס ססי'ס יס קססו
יסללל צסלי' סוללך לומר צלללך לסקדי'ס עסי' אי' לעכיי' מ"ל כך סי'
לעלי' אלא ססי'ס'ס'ס' כלסס דלל סססו כלל לסך ססי' ולי' :